

**VANHEMPIEN KOKEMUKSIA YKSILÖKESKEISYY-
DESTÄ 2020-LUVULLA**

Tanja Hirviniemi
Maisterintutkielma
Sosaalityö
Yhteiskuntatieteet
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden laitos
Tekijä Tanja Hirviniemi	
Työn nimi Vanhempien kokemuksia yksilökeskeisyydestä 2020-luvulla	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn tyyppi Pro Gradu
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 51
Ohjaaja Heidi Niemi	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimukseni tarkoituksena oli tarkastella, miten yksilökeskeisyys näyttäytyy vanhempien puheissa ja millaisia kokemuksia heillä on siitä 2020-luvulla. Media on viime vuosina luonut kuvaa uupuneista, yksinpärjäävistä ja yksinäisistä vanhemmista, joten halusin tutkimuksellani selvittää, onko tämä ainoa totuus nykyajan vanhemmuudesta. Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktio-nismi ja kriittinen perhetutkimus. Sosiaalisen konstruktio-nismin mukaan, todellisuus rakentuu sosiaali- sessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa, ja on riippuvainen siitä, missä ajassa ja paikassa elämme. Krii- tinen perhetutkimus taas ymmärtää perhesuhteet moninaisina ja kielellisesti rakentuneina merkityksinä. Tutkimukseni keskeiset käsitteet ovat yksilökeskeisyys, muuttuva perhekäsitys ja vanhemmuus. Van- hemmuutta tarkastelen erityisesti sosiaalisen vanhemmuuden näkökulmasta.</p> <p>Tutkimuksen analyysimenetelmänä käytän kriittistä diskurssianalyysia ja tutkimusaineistonani on Minna Hämäläisen keräämä aineisto, joka koostuu vanhempien kirjoituksista (14kpl) liittyen heidän omiin koke- muksiinsa vanhemmuudesta. Aineisto on kerätty 2020 vuoden alussa ja on saatavilla Aila-tietoarkistosta. Aineistosta löysin erilaisia vanhemmuuden diskursseja liittyen yksilökeskeisyyteen, jotka ryhmittelin seu- raavasti: manipuloitu vanhemmuus, itsekeskeinen vanhemmuus, refleksiivinen vanhemmuus ja voi- maantunut vanhemmuus. Lisäksi tarkastelin vanhempien kuvailujen perusteella heidän perhesuhteitaan ja huomasin, että ne vastaavat kriittisen perhetutkimuksen näkemystä perheiden monimuotoisuudesta.</p> <p>Tutkimukseni keskeisenä tuloksena on, että yksilökeskeisyys näyttäytyi vanhempien puheissa hyvin eri tavoin ja vanhemmilla oli siitä erilaisia kokemuksia. Yksilökeskeisyys aiheutti vanhemmuudessa sekä ah- distusta, mutta myös voimaantumista. Ahdistusta tuotti yhteiskunnan ja sosiaalisen median luomat pai- neet ja odotukset vanhemmuudesta, vanhemman omat tarpeet suhteessa lapsen ja perheen tarpeisiin sekä yksinäisyys ja tukiverkoston puute. Näistä huolimatta, vanhemmuus ja perhe koettiin tärkeänä, ja van- hemmilla oli erilaisia keinoja käsitellä näitä tunteita. Perheiden monimuotoisuuden ja yksilöllisyyden huomioiminen lapsiperheiden palvelujärjestelmässä olisikin tärkeää, jotta perheitä voitaisiin tukea heidän toivomallaan tavalla.</p>	

Asiasanat kriittinen perhetutkimus, vanhemmuus, yksilökeskeisyys, yksin pärjääminen, voimaantuminen
---

Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto

Muita tietoja

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	3
	2.1 Sosiaalinen konstruktionismi	3
	2.2. Kriittinen perhetutkimus.....	5
3	YKSILÖLLISTYMINEN.....	8
	3.1 Yksilökeskeisyys.....	8
	3.2 Muuttuva perhekäsitys	11
4	VANHEMMUUS	14
	4.1 Sosiaalinen vanhemmuus	15
	4.2 Tutkimuksia perheestä ja vanhemmuudesta 2000-luvulla	17
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	20
	5.1 Tutkimuskysymys ja aineisto	20
	5.2 Kriittinen diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä.....	21
	5.3 Eettiset kysymykset.....	23
	5.4. Aineiston analyysi	24
6	PERHESUHTEET	25
7	VANHEMMUUDEN DISKURSSIT	29
	7.1 Manipuloitu vanhemmuus.....	29
	7.2 Itsekeskeinen vanhemmuus	33
	7.3 Refleksiivinen vanhemmuus	36
	7.4 Voimaantunut vanhemmuus	39
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	41
	LÄHTEET	45

1 JOHDANTO

Mediassa on ollut viime vuosina toistuvasti esillä yksilökeskeinen kulttuuri ja sen vaikutukset vanhemmuuteen. Aiheesta on tehty myös kansainvälistä tutkimusta, joiden tulokset ovat osoittaneet, että yksilökeskeisessä kulttuurissa vanhemmat ovat uupuneempia (esim. International Investigation of Parental Burnout (IIPB)-tutkimus). Yksi oletettu syy tälle on se, että vanhemmat jäävät yksin kasvatustehtävässään ja heitä leimaa vahva yksin pärjääminen. Tässä tutkielmassa haluan selvittää vanhempien omia kokemuksia liittyen yksilökeskeisyyteen. Haluan selvittää, onko kaikki tähän liittyvä kokemus negatiivista, niin kuin mediassa annetaan ymmärtää, vai voiko yksilökeskeisyyteen liittyä myös positiivisia kokemuksia.

Vanhemmuutta ja siihen liittyviä kokemuksia on mielestäni tärkeä tutkia, sillä vanhemmuus ja perhe ovat ajassa alati muuttuvia. Aiheesta tarvitaan ajankohtaista, päivitettyä tutkimusta, sillä myös yhteiskunnan käsitys vanhemmuudesta ja perheestä on koko ajan muutoksessa. Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä käytän sosiaalista konstruktionismia ja kriittistä perhetutkimusta. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan todellisuus rakentuu sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa ja on riippuvainen siitä, missä paikassa ja ajassa elämme. Kriittinen perhetutkimus taas pyrkii hahmottamaan perheen monisävyisenä, ja pyrkii eroon yksiselitteisestä perheen käsittämisestä. Monet yhteiskunnalliset muutokset eletään, koetaan ja ratkaistaan perheissä, joten perhe on siitäkkin syystä tärkeä tutkimuskohde. (Forsberg 2003, 7.)

Yksilökeskeisyys on vahvasti läsnä yhteiskunnassamme ja vaikuttaa siihen, miten vanhemmuutta toteutetaan ja miten se koetaan. Yksilökeskeisyys ja siihen liittyvä muuttuva perhekäsitys ovatkin yhtenä keskeisinä käsitteinä tutkimuksessani. Yhteiskulttuurin aikana, vanhemmat saivat tukea arkeensa yhteisöltä mutta nyt, yksilökeskeisen kulttuurin aikana, he joutuvat pitkälti pärjäämään yksin. Lapset ovat yhteiskuntamme tulevaisuus ja se, miten vanhemmuus toimii, vaikuttaa siihen kuinka hyvinvoivia aikuisia heistä kasvaa. Vanhempien kokemuksia säännöllisesti tutki-

malla voimme selvittää, kuinka vanhemmat todellisuudessa voivat ja miten he kokevat pärjäävänsä. Tämän tutkielman avulla pyrin selvittämään, miten vanhemmat kokevat yksilökeskeisyyden ja tulosten kautta voidaan pohtia, miten vanhemmuutta ja lapsiperheitä voitaisiin parhaiten tukea. Sosiaalityön näkökulmasta näen tutkimukseni tärkeänä, sillä sosiaalityö on yksi taho, joka järjestää palveluita lapsiperheille.

Aihe on itselleni tärkeä ja läheinen, sillä minulla on kokemusta eri näkökulmista vanhemmuuteen. Omakohtainen kokemus vanhemmuudesta lisää tutkimuksen henkilökohtaista mielekkyyttä. Perheopintojen kautta, olen saanut aiheeseen tieteellistä näkökulmaa ja lastensuojelun työkokemus on antanut aiheeseen ammatillista näkökulmaa. Näen tärkeänä tutkimuksen toteutuksen kannalta, että minulle on kertynyt tietoa ja kokemusta vanhemmuudesta eri näkökulmista, sillä se auttaa suhtautumaan aineistoon objektiivisemmin ja tekee tuloksista luotettavamman.

Tutkielman aineistona käytän Aila-tietoarkistosta hankkimaani aineistoa, jossa on pyydetty alle 40-vuotiaita vanhempia kirjoittamaan kokemuksistaan vanhemmuudesta 2020-luvulla. Tutkimusmetodinä käytän kriittistä diskurssianalyysia, jonka avulla etsin aineistosta tapoja, joilla vanhemmat puhuvat kokemuksistaan vanhemmuudesta, keskittyen erityisesti heidän kokemuksiinsa yksilökeskeisyydestä.

Aloitan tutkielman teoriaosuudella (luku 2), jossa esittelen tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen, sosiaalisen konstruktionismin ja kriittisen perhetutkimuksen. Seuraavissa luvuissa (luvut 3 ja 4), avaan tarkemmin tutkimukseni kannalta keskeisiä käsitteitä, joita ovat yksilökeskeisyys, muuttuva perhekäsitys sekä vanhemmuus. Taustoituksen jälkeen, kerron tutkimukseni toteutuksesta (luku 5), jonka jälkeen esittelen löytämiäni tuloksia (luku 6 ja 7). Tulosten olen jakanut kahteen osaan, aineistosta löytämiäni tulosten pohjalta. Ensimmäisessä, tarkastelen aineistosta esiin tulleita erilaisia perhesuhteita ja toisessa, vanhemmuuden diskursseja: manipuloitu vanhemmuus, itsekeskeinen vanhemmuus, refleksiivinen vanhemmuus ja voimaantunut vanhemmuus. Lopuksi, (luku 8) teen löytämistäni tuloksista johtopäätöksiä, ja pohdin niiden yhteyttä aiempiin tutkimuksiin, sekä esitän jatkotutkimusehdotuksia.

2 TUTKIMUKSEN TOUREETTINEN VIITEKEHYS

Esittelen tässä luvussa tutkimukseni teoreettisen viitekehksen, sosiaalisen konstruktionismin ja kriittisen perhetutkimuksen. Aluksi tarkastelen sosiaalista konstruktionismia ja esitän, millä tavalla hyödynnä sitä tutkimuksessani. Sen jälkeen esittelen kriittistä perhetutkimusta ja sen tapaa ymmärtää perheiden moninaisuutta.

2.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaaliselle konstruktionismille ei ole olemassa täysin selkeää määritelmää, mutta sen ajatellaan olevan tutkimuksellinen viitekehys, jonka avulla tarkastellaan todellisuuden ja merkitysten rakentumista (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 10). Sen mukaan maailma on kertomuksista ja merkityksistä rakentunut, eikä lopullista totuutta ole löydettävissä. Todellisuus rakentuu jatkuvassa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, johon vaikuttaa myös se kulttuuri, jossa elämme. (Saastamoinen 2006, 175.)

Burr (2003, 2) esittää sosiaaliselle konstruktionismille neljä eri pääkohtaa. Se on kriittinen itsestäänselvyyksiä kohtaan, ja historiallis-kulttuurinen aika vaikuttaa siihen, miten maailma ymmärretään. Lisäksi tieto syntyy sosiaalisissa prosesseissa, ja tämä tieto kuuluu yhteen sosiaalisen toiminnan kanssa. Myös Hackingin (2009, 20) mukaan sosiaaliselle konstruktionismille ominaista on suhtautua kriittisesti vallitseviin asiantiloihin. Hänen mukaansa sen ensisijainen käyttötarkoitus on tiedon lisääminen, joka voidaan tehdä kahdella, toisistaan riippumattomilla tavoilla. Toisessa tavassa oletetaan, että eletty kokemuksemme ja asuttamamme maailma ymmärretään sosiaalisesti rakentuneeksi. Toisessa taas oletetaan, että jokin tietty asia

on sosiaalisesti rakentunut. Käsitykseni mukaan vanhemmuutta voidaan tutkia ymmärtämällä vanhemmuuden rakentuminen heidän omien kokemustensa ja kulttuuristen tekijöiden välisessä vuorovaikutuksessa. Kuin myös ymmärtämällä, että vanhemmuus rakentuu sosiaalisesti, riippuen siitä, missä historiallis-kulttuurisessa ajassa sitä toteutetaan.

Gergen & Luckmann (2003, 29–30) lähestyvät sosiaalista konstruktionismia ihmisen jokapäiväisen elämän todellisuuden kautta. Sen mukaan ihmiset omalla ajattelullaan ja toiminnallaan luovat jokapäiväistä elämänsä todellisuutta, ja tämä todellisuus säilyy vain heidän ajattelunsa ja toimintansa kautta. Lisäksi heidän mukaansa jokapäiväisen elämän todellisuudessa on valmiiksi määriteltyjä järjestelmiä, jotka ihminen voi järjestää mielekkääksi kokonaisuudeksi. Jokapäiväisen elämän todellisuus on intersubjektivistista, joka jaetaan toisten ihmisten kanssa. Ihmiset antavat elämälleen merkityksiä, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja näin luovat pohjan sille, että todellisuus ymmärretään samalla tavalla. Näin jokapäiväistä todellisuutta pidetään itsestään selvyytenä. (Gergen & Luckmann 2003, 30–34.) Tutkimuksessani ymmärrän perhe-elämän ja vanhemmuuden syntyvän jokapäiväisen elämän todellisuuden kautta.

Burrin (2003, 3-4) mukaan se, miten yksilö suhtautuu asioihin ja ymmärtää maailmaa, on riippuvainen siitä, missä historiallisessa ajassa ja kulttuurisessa ympäristössä yksilö elää. Kulttuuri myös vaikuttaa siihen, miten yksilön minuus muotoutuu ja voidaankin todeta, että yksilö kehittyy aina jossain ennalta järjestäytyneessä yhteiskuntarakenteessa, johon se väistämättä joutuu mukautumaan (Gergen & Luckmann 2003, 62-64). Yksilö siis omaksuu yhteisöllisiä, kulttuuri- ja historiallissidonnaisia, minuuden ymmärrystapoja ja pyrkii näin olemaan ymmärrettävä muille ihmisille (Saastamoinen 2006, 175). Sosiologi Meadin näkemyksen mukaan minuus syntyy vain suhteessa toisiin yksilöihin, ja meillä on niin monta minää, kuin meillä on merkityksellisiä yhteisöjä joihin kuulumme (Kuusela 2001, 316-317). Näin myös perhesuhteet ja vanhemmuus määrittyvät vahvasti sen historiallisen ajan ja kulttuurin kautta, jossa kulloinkin eletään.

Gergen & Luckmann (2003, 65-67) kirjoittavat totunnaistumisesta ja instituutioitumisesta. Totunnaistuminen tarkoittaa heidän mukaansa sitä, kun jokin tietty toiminta toistuu usein ja vakiintuu osaksi yksilön toimintaa. Instituutioituminen puolestaan sitä, kun eri yksilöt osallistuvat totunnaistumisen toimintaan vastavuoroisesti. Instituutiot ilmentävät historiallisuutta ja ne rakennetaan yhteisen historian kuluessa. Ne ovatkin aina oman aikakautensa tuotos ja säätelevät inhimillistä käyttäymistä ennalta määrättyjen käyttäytymismallien mukaan. Yksilö on siis aina suhteessa yhteiskuntaan ja kulttuuriin vastavuoroisessa suhteessa ja voidaan

nähdä niin aktiivisena oman elämän toimijana, kuin yhteiskunnan rajoittamana (Burr 2003, 186 ; Buechler 2008, 7).

Tässä tutkimuksessa pyrin saamaan lisätietoa vanhempien kokemuksista suhteessa yksilökeskeisyyteen, eli tarkasteluni kohdistuu historiallis-kulttuurilliseen käsitykseen. Haluan tutkimuksessani tarkastella, millaisia kokemuksia vanhemmilla on yksilökeskeisyydestä 2020-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa yksilökeskeisyys on vahva osa kulttuuriamme. Käsityksemme tästä todellisuudesta rakentuu kielellisesti ja puhetapamme ylläpitävät totuutena sitä kulttuuria, jossa elämme (Cromby & Nightingale 1999, 4). Näin ollen todellisuus sosiaalisen konstruktionismin mukaan rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa kieli on tärkeässä roolissa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 10). Tutkimukseni kannalta tärkeää on tunnistaa, että vanhemmuuden kokemukset ovat vastavuoroisessa suhteessa yksilökeskeiseen kulttuuriin, ja todellisuutta rakennetaan kielellisesti tässä vuorovaikutuksessa.

Koska tutkimukseni liittyy vanhemmuuden ja kulttuurin väliseen vuorovaikutukseen, on mielestäni tärkeää huomioida sosiaaliseen konstruktionismiin liitetty kritiikki. Saastamoisen (2006, 178) mukaan sosiaalisen konstruktionismin ongelma on sen vahvuus, kieleen keskittyminen. Hän pohtii, mitä kaikkea muuta menetämme, jos keskitymme ainoastaan kieleen ja ajattelemme, että kieli on yhtä kuin todellisuus. Crombyn & Nightingalen (1999, 2) mukaan pelkästään kieleen keskittyminen laiminlyö kolmea keskeistä elämän aluetta. Se jättää huomiotta yksilön henkilöhistorian ja kehollisten tekijöiden vaikutukset yksilön toiminnalle ja sosiaalisille tilanteille. Huomiotta jäävät myös materiaaliseen maailmaan liittyvät rajoitukset ja mahdollisuudet, kuin myös yhteiskunnalliset ja kulttuuriset valtarakenteet, sekä niistä aiheutuva epätasa-arvo. Näkisin, että perhe-elämään ja vanhemmuuteen liittyy vahvasti myös nämä alueet, joten pyrin tiedostamaan ne tutkimuksessani.

2.2. Kriittinen perhetutkimus

Sosiologit Jaber Gubrium ja James Holstein ovat kriittisen perhetutkimuksen pioneereja, ja ovat jo 1980-luvulla esittäneet kritiikkiä silloista perhetutkimusta kohtaan. Silloin oli vallalla tulkinta, jonka mukaan perhe-elämä ja perhesuhteet sijoittuisivat vain yksityiselle alueelle, kuten kotiin. (Kuosmanen 2008, 144.) Tutkimukseni kannalta tärkeää on mainita, että Gubrium ja Holstein ovat olleet suunnannäyttäjiä nimenomaan tarkastellessaan perhesuhteita kieleen ja kulttuurillisiin merkityksiin kiinnittyvinä

(Forsberg 2014, 123). Toisin sanoen, heidän lähestymistapansa perhetutkimukseen on sekä kriittinen että konstruktionistinen. He lähestyvät perhesuhteita sen mukaan, miten ihmiset ne kuvaavat, ja millaisia merkityksiä ihmiset näille suhteilleen antavat. Kulttuuri on yksi vallitseva tekijä näiden merkitysten mahdollistajana. (Gubrium & Holstein 1990, 10–34.)

Kriittinen perhetutkimus on laajentanut, hajottanut ja tarkentanut perheen käsitettä. Ydinperheen rinnalle ovat tulleet uusperheet, eroperheet, yksinhuoltajaperheet, saatekaari-perheet, maahanmuuttajaperheet, lapsettomat perheet sekä muut vaihtelevat perheen arjen järjestämisen tavat. (Yesilova 2009, 17.) Forsbergin (2003a, 7) mukaan kriittinen perhetutkimus kyseenalaistaa stereotyyppistä perheajattelua ja korostaa perhe-elämää muovaavien yhteiskunnallisten ja ideologisten prosessien tutkimisen tärkeyttä, jotta ymmärrys perheestä olisi moninaisempaa. Perhe-elämän tutkimisen tärkeys nähdään myös sosiaalityössä, sillä sen ansioista muun muassa sosiaalipalveluissa on entistä enemmän alettu huomioimaan perheenjäsenten yksilöllisyys ja heidän erilaiset tarpeensa (Kröger 2004, 205).

Oleellista tässä näkökulmassa on, että perhe nähdään muuttuvana, joustavana ja neuvoteltavana kokonaisuutena, joka muokkaantuu sekä yksittäisissä perheissä, että yhteiskunnallisissa prosesseissa. Tällainen perhesuhteiden monimuotoisuus ja neuvoteltavuus korostaa moraalisia kysymyksiä, joita ovat muun muassa kysymykset lapsen edusta perheessä ja miten perheen sisällä kohdellaan muita. (Enroos 2015, 19.) Näkisin, että tällaiset moraaliset kysymykset lisäävät kunkin perheenjäsenen yksilöllisyyttä ja ainutlaatuisuutta perheissä, kuin myös heidän oikeuksiaan.

Jokinen (2014, 175) viittaa empiiriseen pitkittäistutkimukseen, jonka mukaan nuorten aikuisten läheissuhteet liittyvät yhä enemmän ystäviin, kun taas heitä edeltävällä sukupolvella läheisimmät suhteet liittyvät sukulaisiin. Tämän voisi tarkoittaa Jokisen (2014, 175) mukaan sitä, että läheisiä ihmissuhteita ylläpidettäessä, yhä enemmän merkitsee yksilön omat mieltymykset. Kun läheissuhteet yltävät laajalle, yli ydinperheen, voidaan puhua laajasta- tai verkostoperheestä (Krok 2009, 107).

Ritala-Koskinen (2003, 121) on tutkinut uusperheissä elävien lasten kokemuksia siitä, ketkä he mieltävät perheeseensä kuuluviksi. Tutkimuksessa tuli esiin, että ei ole olemassa absoluuttista perhettä, vaan perheet ovat yksilöllisiä, ajan myötä muuttuvia kokonaisuuksia. Perhe voi määrittyä eri tavoin elämän eri vaiheissa. Lisäksi tutkimuksessa uusperheissä elävät lapset määrittivät eri tavoin sen, ketkä kuuluvat perheeseen. Rajatun perheen sijaan perhesuhteet voidaankin nähdä joustavina. (Ritala-Koskinen 2003, 133–138.) Krokin (2009, 107) mukaan voidaan puhua arkiperheestä, joka

määrittyy asumisen mukaan ja tunneperheestä, joka määrittyy läheisten tunnesiteiden kautta. Hänen mukaansa jokainen voi luoda juuri omaan, yksilölliseen elämäntilanteeseen sopivan, oman näköisen perheen (Emt, 112).

Forsberg (2003b, 88) viittaa Giddensin ajatukseen, jonka mukaan perhesuhteet ovat pitkälti parisuhteita, jotka muotoutuvat vain itsensä vuoksi ja niin pitkäksi aikaa, kuin ne tuottavat tyydytystä osapuolille. Näitä suhteita muodostavat taloudellisesti ja emotionaalisesti riippumattomat aikuiset. Forsberg (2003b, 89) kuitenkin haluaa muistuttaa, että edelleen aikuinen jää hyvin usein epätyytyttävään suhteeseen lastensa vuoksi ja elää vaatimattomasti ennemminkin lasten, kuin omia yksilöllisiä tarpeita toteuttaen.

Forsbergin (2003b, 89) mukaan myös Beck ja Beck-Gernsheim näkevät, että perhe ei enää rakennu taloudellisten ja moraalisten seikkojen varaan, vaan sen sijaan perhe-elämää sitoo rakkaus ja emotionaalinen kiintymys. Kuitenkin heidän mukaansa aikamme yksilöllistyminen ja siihen liittyvä vapaus valita kumppani, sekä työelämän paineet ja sidokset, tekevät siitä entistä vaikeamman saavuttaa.

Kuten olen useaan kertaan todennut, käsitettä *perhe* on mahdoton määrittää ja kriittisen perhetutkimuksen mukaan, se ei ole edes tarkoituksenmukaista. Ajattelen, että kriittinen perhetutkimus soveltuu hyvin tutkimukseeni, sillä Jokisen (2014, 170) mukaan yksilöllistyminen haastaa perinteisen käsityksen perheestä. Se antaa tilaa tarkastella tutkimusaineistoani avoimesti ja perheiden monimuotoisuus huomioiden. Olen tutkimuksessani avoin erilaisille aineistostani löytämille perheiden toteuttamistavoille ja vanhempien kokemuksille ilman, että minua sitoo tietty määritelmä perheestä. Seuraavassa luvussa siirryn tarkastelemaan yksilökeskeisyyttä ja kuinka se on osaltaan muokannut perhettä.

3 YKSILÖLLISTYMINEN

Modernisaation myötä yksilökeskeisyys on lisääntynyt, ja osittain sen myötä käsitys perheestä on muuttunut. Ensimmäisessä alaluvussa käyn läpi yksilökeskeisyyden käsitettä. Käsittelen yksilökeskeisyyttä ensin yleisemmällä tasolla, jonka jälkeen tarkastelen sitä yksilön näkökulmasta. Toisessa alaluvussa tarkastelen muuttuvaa perhekäsitystä yksilöllistymisen näkökulmasta.

3.1 Yksilökeskeisyys

Individualismi eli yksilökeskeisyys on tullut yleisemmin keskusteluun 1980-luvulta alkaen, saksalaisen sosiologi Ulrich Beckin ja hänen vaimonsa, sosiologi Elizabeth Beck-Grensheimin myötä. He ovat kirjoittaneet aiheesta lukuisia kirjoja ja artikkeleita. Heidän mukaansa yksilökeskeisyyden perusajatuksena on, että yksilö on vapaa itse määrittelemään omia valintojaan ja elämänkulkuaan. (Sorensen & Christiansen 2012, 40–41.) Näin ollen, yksilöt eivät enää ole riippuvaisia erilaisista sosiaalisista yhteisöistä tai normeista, kuten sosiaalisista luokista tai asemista, sukupuolirooleista, perheistä tai naapureista. Toisaalta yksilöllistymisen seurauksena yksilöille on asetettu uudenlaisia vaatimuksia, valvontaa ja rajoituksia. Hyvinvointivaltioiden, työmarkkinoiden ja instituutioiden kautta ihmiset on sidottu säännösten ja ehtojen verkostoon. Tällaisia ovat muun muassa eläkeoikeudet, vakuutukset ja verot. (Beck & Beck-Grensheim 2002, 27.)

Yksilöllistyminen on vahvistunut vaiheittain yhteiskuntien modernisaation myötä. Siihen liittyy älyllisyys, täsmällisyys ja laskelmointi, varautuneisuus suhteessa toisiin

ihmisiin sekä kyllästyneisyys. Nämä antavat yksilölle vapautta, mutta toisaalta lisäävät yksinäisyyttä ja hylätyksi tulemisen tunnetta. (Eerola-Pennanen 2013, 12–14.) Saastamoisen (2011, 62) mukaan, kuluneiden vuosikymmenien aikana, on tapahtunut etenkin länsimaissa suuri muutos yksilön identiteetin suhteen. Ennen se määräytyi yhteisön kautta, eikä ollut niin oleellista mitä yksittäinen ihminen koki tai tunsu. Yksilöllistymisen seurauksena, yksilö on alkanut itse määrittämään omaa identiteettiään kertomalla elämästään, tunteistaan ja ajatuksistaan. Näin ihmisestä itsestään on tullut ainutlaatuinen. Tutkijoiden mukaan tällä muutoksella on sekä hyviä että huonoja seurauksia. Toisaalta itserefleksiivisyys ja tietoinen identiteettityö voi tarkoittaa miellyttävää elämää, mutta toisaalta tutkijat näkevät sen vieraantumiskehityksenä, joka irrottaa ihmiset yhteisöllisyydestä ja niihin liittyvistä kestävästä vuorovaikutussuhteista. (Emt. 65.)

Ranskalainen sosiologi Emile Durkheim näki 1800-luvun lopulla yksilöllistymiskehityksen sosiaalisena evoluutiona, johon liittyy maatalouden kehittyminen ja kaupungistuminen. Näiden myötä, yksilöt sijoituivat uudelleen yhteisöissä ja tietoisuus yksilöiden eri rooleista ja identiteeteistä kasvoi. Vaikka Durkheim näki tämän kehityksen pääosin myönteisenä, hän myös esitti, että yksilöllistymiseen liittyvä vieraantumiskehitys on riski yksilön hyvinvoinnille. Tunnetussa itsemurhatutkimuksessaan hän käytti käsitettä anomia ja esitti sen tilana, jossa yhteisösuhteen puuttuminen voi ajaa yksilön itselleen haitalliseen käytökseen, jopa itsemurhaan. Durkheimia huolesti modernisaatiossa ja yksilöllistymiskehityksessä liian nopea irrottautuminen yhteisöistä ja liian suuri vapaus. (Saastamoinen 2011, 66–67.) Toisaalta Durkheim näki myös, että tietty määrä yksilöllistymistä on ihmisille ja yhteiskunnalle hyväksi, ja edistää niiden kehitystä (Allen & O'Boyle 2017, 96).

Brittiläinen sosiologi Antony Giddens puolestaan näkee yksilöllistymiskehitykseen liittyvän vieraantumisen myönteisemmin kuin Durkheim. Hän näkee sen mahdollisuutena tarkastella uudelleen perinteen luomia malleja, kuten sukupuolirooleja. Giddens nimittääkin elämänpolitiikaksi yksilön pohdintoja siitä, kuinka elämää tulisi elää ja millaisia valintoja tekee. (Saastamoinen 2011, 75.)

Sosiologien Anthony Elliotin & Charles Lemertin (2009, 39) mukaan yksilöllistyminen voidaan jakaa neljään eri ryhmään: 1) manipuloitu yksilöllistyminen, 2) eristäytynyt ja yksityistynyt yksilöllistyminen, 3) refleksiivinen yksilöllistyminen sekä 4) globaalisuuden ajan intensiivistyvä yksilöllisyys. Manipuloitu yksilöllistyminen liittyy ajatukseen, jonka mukaan yksilön kyky itsereflektioon on kadonnut ja tilalle on tullut median tarjoama maailmankuva, joka suosii muun muassa massakulutusta. Yksilöille on sen myötä kehittynyt vääränlainen illuusio yksilöllisyydestä, sillä kuluttajuus yhdenmukaistaa tapoja ajatella ja toimia. (Emt, 39–40.)

Eristäytyneen ja yksityistyneen yksilöllisyyden näkökulmasta, yksilöllistymiskehityksen nähdään kytkeytyvän arvomuutokseen, joka korostaa hedonismia ja itsensä toteuttamista. Tämä arvomuutos nähdään huolestuttavana, sillä se ruokkii kulttuurilista narsismia. Ihmisen normaaliksi tavaksi elää elämäänsä muodostuu itsekeskeisyys, pakonomainen kuluttaminen ja lyhytjänteisyys ihmissuhteissa. Lisäksi ihminen keskittyy itsetutkiskeluun ja unohtaa muut ihmiset ja yhteiskunnalliset asiat. Näkemys on varsin pessimistinen, sillä sen mukaan ihmiset ovat menettäneet yhteisöllisyyden ja elävät sisäisesti yksinäistä elämää. (Saastamoinen 2011, 73–74.)

Refleksiivinen yksilöllisyys korostaa yksilön toimijuutta, autonomiaa ja vastuullisuutta (Julkunen 2006, 148). Yksilö joutuu itse tekemään asioita ja valintoja, jotka olivat ennen perheen ja yhteisön vastuulla. Yksilön vastuulla on itse huomata ja käsitellä kaikki ne mahdollisuudet, uhat ja valinnat, jotka vaikuttavat hänen elämänsä kulkuaan. (Eerola-Pennanen 2013, 15.) Julkunen (2006, 149) mukaan siinä voi olla myös eri sävyjä riippuen siitä, painottuuko yksilöiden pakko, valmius tai halukkuus ottaa elämänsä ”omiin käsiinsä” sekä kantamaan vastuu tekemistään valinnoista. Jokinen (2014, 171) näkee tämän normaalibiografian kriisinä. Normaali elämänsä kulkua, johon kuuluu nuorena hankittu ammatti ja sen jälkeen perheen perustaminen, ei ole enää itsestään selvyys, vaan yksi vaihtoehto monien joukossa.

Yksilöllistymisen myötä, yksilön valinnan vapaus ja mahdollisuudet ovat lisääntyneet. Yksilöllä on aiempaa enemmän vapautta, mutta sen myötä myös enemmän vastuuta omista valinnoistaan. Kuitenkaan kaikilla yksilöillä tätä vapautta ei ole yhtä paljon. Siihen vaikuttavat muun muassa yksilön voimavarat ja taloudelliset resurssit. Tämä näkökulma huomioon ottaen, on mielenkiintoista pohtia, missä määrin eri yksilöillä on todellisuudessa vapautta toteuttaa yksilöllisyyttään. Voidaankin puhua yksilöllistymisen etuoikeudesta. (Eerola-Pennanen 2013, 16–17.) Vapaus valita, tarkoittaa Eerola-Pennalan (2013, 17) mukaan myös sitä, että yksilö tekee yksin moraaliset ja eettiset valinnat, ja joutuu jatkuvasti arvioimaan valintojensa moraalisia ja sosiaalisia perusteita. Yksilön valinnoista muodostuu yksilön elämäntapa.

Globalisaation ajan intensiivistyvään yksilöllisyyteen liittyy ajatus siitä, että yksilöllistyminen tulee voimistumaan yhä globaalimmaksi tulkinnaksi ihmisyydestä. Se nähdään ongelmallisena kehityksenä, sillä se aiheuttaa irrottautumista pitkäkestoisista ihmissuhteista ja pirstoutunutta psyykkistä kokemusta, joka voi ilmetä mielen-terveyden haasteina. Yksilöllistymiskehitys nähdään myös yhteiskunnallisena ongelmana, sillä yksilön vastuu on lisääntynyt. Esimerkiksi työttömyyteen on vaikeampi puuttua, sillä sen ajatellaan olevan yksilön henkilökohtainen kysymys. (Saastamoinen 2011, 76–79.)

Saastamoisen (2011, 62–63) havaintojen mukaan, yksilöllistymisestä voidaan tehdä erilaisia tulkintoja, riippuen tutkijoiden ideologiasta ja maailmankatsomuksesta. Yksi tulkinta on, että se nähdään modernisaatioon liittyvänä, ongelmallisena ilmiönä, jota yritetään ratkaista yhteisöllisyyden avulla. Toisen tulkinnan mukaan yksilöt valitsevat omia yhteisöjänsä, jolloin syntyy uudenlaisia yhteisöjä. Saastamoinen (2011, 63) puhuukin uusista sosiaalisuuden muodoista, joita leimaa muun muassa verkostomaisuus, eikä pyrkimyksenä ole pitkäaikainen sitoutuminen tiettyyn yhteisöön. Yksi keskeinen sosiaalisuuden muoto nykypäivänä on sosiaalinen media ja siellä olevat yhteisöt ja verkostot. Ranskalainen sosiologi Michel Maffelson ehdottaa, että post-moderni aika ei ole yksilöiden, vaan uusheimojen aikaa. Ihmisiä ei enää rajoita yhteiskunnan määrittelemät sosiaaliset roolit, vaan he ovat vapaita itse valitsemaan, mihin yhteisöön kuuluvat. Uusheimoja voivat olla erilaisten elämäntyylien tai ideologioiden ympärille muotoutuvat yhteisöt. (Saastamoinen 2001, 172.)

3.2 Muuttuva perhekäsitys

Yhteiskunnan muuttuminen yksilökeskeiseksi on vaikuttanut myös perheen rakenteeseen vuosisatojen saatossa. Keskiajalla lasten ja aikuisten elämä oli eriytymätöntä, ja lapset osallistuivat samoihin töihin ja vapaa-ajan viettoihin kuin aikuiset (Eerola-Pennanen 2013, 14–15). Perheen koko oli suuri, ja siihen kuului ydinperheen lisäksi isovanhemmat sekä setiä ja tätejä. Perhe oli yhteisöllinen ja piti huolta jäsenistään. 1900-luvulle tultaessa perhe alkoi eriytyä suvusta. (Keurulainen 2014, 33–34.) Tuohon aikaan myös lapsiin alettiin kiinnittämään erityistä huomiota, mikä vahvisti lapsikeskeisen perheajattelun syntymistä. Tämän myötä julkisen ja yksityisen elämän välille alkoi tulla selkeä raja, ja perhe sulkeutui kotiinsa. (Eerola-Pennanen 2013, 14–15.) Syntyi käsite moderni ydinperhe.

Modernin ydinperheen aikaan, 1900-luvun alussa, perhe oli tiivis yksikkö ja jokaisella perheenjäsenellä oli tarkkaan määritelty rooli. Perheestä isä kuului julkiselle alueelle ja nähtiin yksilönä, toisin kuin äiti, joka nähtiin vahvasti perheen sisälle kuuluvaksi lapsen kasvatuksen takia. Isän yksilöllisyys näkyi erityisesti omistamisen oikeutena ja vapautena markkinoilla, ja hän edusti vaimoaan julkisilla alueilla. Tätä mallia kuitenkin alettiin nopeasti kyseenalaistamaan, ja naiset pyrkivät yksilöitymään perheestä. Äitiys ei enää hallinnut naisen koko elämää ja tämän myötä myös lapsi eriytyi äidistä. (Nätkin 2003, 18–22.)

Perheenjäsenten yksilöllistyminen on kehittynyt lineaarisesti ja perhe on purkautunut yhä pienempiin osiin. Keurulainen (2014, 50–52) määrittelee väitöskirjassaan perheen

käsitettä 2010-luvulla. Ensimmäkin perhe voidaan määritellä demografisesti, eli keitä siihen kuuluu. Toiseksi perhettä yhdistää tunne, rakkaus. Rakkausteorian mukaan rakkauden kolme elementtiä ovat intohimo, läheisyys ja sitoutuminen, ja ne ovat perheen yhdessä pysymisen perusedellytykset. Kolmanneksi perhe on talousyksikkö, jonka yksi tehtävä on olla kuluttaja ja näin toimia osana kansantaloutta. Tästä näkökulmasta perhettä voidaan kuvata taloudellisin termein, kuten kotitalous. Neljänneksi perhe on juridinen yksikkö, jonka elämää säätelee erilaiset lait ja normit. Perhe voidaan nähdä lisäksi yhteiskunnallisena yksikkönä, jolloin se osallistuu ja vaikuttaa yhteiskunnassa. (Keurulainen 2014, 50–53.) Keurulainen kuitenkin haluaa huomauttaa, että nykyisin perhe elää jatkuvassa muutostilassa ja sitä on hyvin vaikea, jopa mahdoton määrittää. Hän toteaaakin: ”Perhe on rakkauden ja kivun jatkuvasti uutta luova prosessi, jolla on tietyt tehtävät, oikeudet, velvollisuudet ja vastuu yhteiskunnan segmenttinä”. (Keurulainen 2014, 54.)

Keurulainen (2014, 141) tuo väitöskirjassaan esiin näkemyksen, jonka mukaan perheessä taistelee familismi ja individualismi. Familismi korostaa avioliiton tärkeyttä ja äiti-lapsi -suhdetta. Familismiin liittyy ajatus, ettei avioliitossa ole tärkeintä rakkaus, vaan velvollisuus puolisoa ja perhettä kohtaan. Individualistisen käsityksen mukaan avioliitolla ei ole merkitystä, jos perheenjäsenet eivät pysty toteuttamaan siinä itseään henkisesti, seksuaalisesti tai materiaalisesti. Yksilöllä on oikeus olla yksilö perheen sisällä. Yksilöllisyys on Keurulaisen (2014, 141–143) mukaan korostunut nykyisessä suomalaisessa yhteiskunnassa ja perheissä 2000-luvulla, ja hänen mukaansa syytä on pohtia, onko yksilökeskeisyys muuttunut itsekkyydeksi, jolloin velvollisuudet perhettä kohtaan unohtuvat.

Rönkä & Sallinen (2008, 61–62) viittaavat artikkelissaan tanskalaisen sosiologi Lars Dencikin ajatukseen postmodernin ajan perheestä, jonka mukaan perhesuhteilta haetaan yhteisöllisyyttä, samalla kun korostetaan kunkin perheenjäsenen yksilöllisyyttä. Dencik on luokitellut nykyajan perheet nelikenttään sen perusteella, miten he soveltuvat yhteen yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden. Tiimiperheessä perheenjäsenet hakevat perheeltä yhteisöllisyyttä, mutta pitävät kunkin perheenjäsenen yksilöllisiä tarpeita ja päämäärien toteutumista tärkeinä. Perinteinen ’patriarkaalinen perhe’ on isäjohtoinen, tiivis perhe, joka pyrkii yhteisöllisyyden turvaamiseen perheenjäsenten yksilöllisten tarpeiden kustannuksella. ’Pyöröovi’-perheessä yksilölliset tarpeet korostuvat yhteisöllisyyden kustannuksella. Neljäs perhetyyppi on ’perhe sosiaalisena akvaariona’, ja siinä puuttuu sekä pyrkimys yhteisöllisyyteen että kunkin perheenjäsenen yksilöllisten tarpeiden tyydyttäminen. Perheen jäsenten yksilöllistymisen seurauksena perheet ovat rakentuneet uudelleen monin eri tavoin ja mielenkiintoista on huomata, että yksilöllistymiskehitys voi olla eri perheissä eri vaiheessa.

Vaikka perheenjäsenet ovat pääosin yksilöllistyneet, on modernin perheihanteen rakenteet edelleen vallalla. Tämä näkyy esimerkiksi yksityisen ja julkisen vahvana eroteluna. Voidaankin puhua tietoiseksi tulemisesta ja refleksiivisyydestä, jolloin perhettä "tehdään", sen luonnollisen "olemisen" sijaan. (Nätkin 2003, 18–22.) Perheet siis ovat edelleen omia yksikköjä, mutta perheen rakenteet ja perheenjäsenten roolit ovat muuttuneet. Siinä missä ennen isät kävit töissä, ja äidit hoitivat kodin ja lapset, nykyään perheissä yhdessä pohditaan, kumpi jää kotiin perhevapaan ajaksi hoitamaan lasta. Yksilöllistymisen seurauksena vastuu perheiden sisäisistä päätöksistä on vanhemmilla, ja he ovatkin ristipaineessa, yrittäessään sovittaa yhteen lapsen hoidon, molempien työt ja kotityöt. Näiden yhteensovittamiseen vaikuttavat vahvasti yhteiskunnan rakenteet (esim. työpaikkojen joustavuus) (Kivimäki 2003, 200–201), kuin myös se, että sosiaaliturvaetuksien (esim. asumistuki) myöntämisessä, otetaan huomioon perhe kokonaisuutena (Pylkkänen 2008, 81). Tämä osoittaa, että vaikka yksityinen ja julkinen ovat vahvasti toisistaan erotettu, ovat he silti riippuvaisia toisistaan.

Julkunen (2010, 157–160) viittaa useisiin suomalaisiin tutkimuksiin, ja haluaa muistuttaa, että vaikka modernisaatio ja perheenjäsenten yksilöllistyminen ovat saaneet aikaan paljon hyvää muutosta perheiden sisällä, kotityöt ja vanhemmuus eivät edelleenkään jakaannu perheissä tasan. Naiset myös kokevat perheissä miehiä useammin väkivaltaa. Ahlberg, Roman & Duncan (2008, 94–95) ovat tarkastelleet yksilöllistymisen vaikutuksia ruotsalaisiin perheisiin ja huomanneet epätasa-arvon perheenjäsenten välillä olevan edelleen yleistä. Heidän mukaansa tämä sukupuolinormien säilyminen kyseenalaistaa yksilöllistymisteetin. Vuori (2004, 62) pohtii tämän johtuvan siitä, että yhteiskunnan hallinnan sijaan, isiä houkutellessaan isyyteen positiivisin keinoin, yksilön omiin valintoihin vedoten. Näin vahva yksilöllinen valinnanvapaus muurentaa isyyden sekä henkilökohtaista että yhteiskunnallista velvoittavuutta.

Yksilöllistyminen on näkynyt avioerojen määrän lisääntymisenä (Autonen-Vaaranieniemi 2012, 101), ja avioerotilastojen mukaan, joka toinen avioliitto päättyy eroon. Avioliitto onkin korvautunut 2000-luvulla avoliitolla. (Keurulainen 2014, 40.) Jokisen (2014, 172) mukaan, joka toinen lapsi tulee elämään ainakin osan lapsuuttaan yhden vanhemman perheessä. Yksilöllistymisen seurauksena lapsuus ja aikuisuus eivät enää rakennu ydinperheen ympärille. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sosiaalisten suhteiden katoamista, vaan niiden monimuotoistumista. (Jokinen 2014, 172–173.) Näkemykseni mukaan yksilöllistyminen vahvistaa kriittisen perhetutkimuksen antamaa, uudenlaista näkemystä perhesuhteisiin.

4 VANHEMMUUS

Kiinnostus vanhemmuutta kohtaan on kasvanut viimeisten vuosikymmenien aikana. Vanhemmuus -käsitteen käyttö on lisääntynyt ja se on vakiintunut osaksi poliittista retoriikkaa. (Sihvonen 2016, 73.) Kristerin (2008, 12) mukaan vanhemmuus syntyy aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa ja sen perusajatus on, että aikuinen vastaa lapsen tarpeisiin ja tunteisiin, ja näin osoittaa niiden olevan hyväksytyjä. Näin lapsi voi kehittyä omaksi persoonakseen.

Vanhemmuuteen liittyy paljon vastuita ja velvollisuuksia, ja niitä on määritelty muun muassa lastensuojelulain (417/2007) 2 §:ssä. Lainkohdan mukaan ”vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja vanhemman tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi”. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) 1 § tarkentaa tätä määritelmää. Lain mukaan ”lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Lisäksi lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muutoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.”

Koska vanhemmilla on lainkin mukaan ensisijainen vastuu lapsesta, täytyy yhteiskunnan kyetä tarjoamaan lapsiperheille riittävästi tukea vanhemmuuteen. Perheitä tuetaan tarjoamalla heille erilaisia perhe-etuksia ja palveluita. Näitä palveluita ovat muun muassa varhaiskasvatus, neuvolat, lastensuojelu ja terveyspalvelut. (ks. Sosiaali- ja terveysministeriö, stm.fi.) Lisäksi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) sekä lastensuojelulaki (417/2007) määrittävät erilaisia palveluja lapsiperheiden tueksi, mikäli

lapsen etu ja hyvinvointi sen vaatii. Näitä ovat muun muassa perhetyö, kotipalvelu ja tukiperhe.

Koska vanhemmuus -käsite on itsessään laaja, tarkastelen sitä ensimmäisessä alaluvussa sosiaalisen vanhemmuuden näkökulmasta. Valitsin tämän näkökulman, sillä tutkimukseni keskittyy tuottamaan tietoa vanhemman kokemuksista suhteessa yksilökeskeiseen kulttuuriin. Toisessa alaluvussa esittelen 2000-luvulla tehtyjä tutkimuksia perheestä ja vanhemmuudesta.

4.1 Sosiaalinen vanhemmuus

Gerris (1994, 148–149) jakaa vanhemmuuden biologiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen vanhemmuuteen. Biologinen vanhemmuus määrittää lapsen geneettisen identiteetin. Sosiaalinen vanhemmuus määrittää lapsen sosiaalisen identiteetin, eli yhteiskunnallisen ja yhteisön jäsenyyteen liittyvät piirteet ja oikeudet. Psykologinen vanhemmuus määrittää lapsen psykologista identiteettiä, ja siihen liittyy vanhempien piirteet ja toimet, jotka tukevat lasta älyllisesti, sosiaalisesti, moraalisesti ja fyysisesti. Tässä luvussa keskityn tarkastelemaan sosiaalista vanhemmuutta. Käsitteeni mukaan lapsi omaksuu vanhempien asenteen ja tavan olla osana yhteiskuntaa ja yhteisöjä. Näen tärkeänä tutkia, miten aikamme yksilökeskeisyys näkyy vanhemmuudessa, sillä se kertoo myös siitä todellisuudesta, jossa lapsi elää.

Holden (2010, 259) tarkastelee kulttuurin vaikutusta vanhemmuuteen ja lapseen Bronfenbrennerin bioekologisen mallin kautta, joka jakaantuu neljään, kehämäiseen osaan: makrosysteemiin, ekosysteemiin, mesosysteemiin ja mikrosysteemiin. Makrosysteemi on näistä laajin, ja siihen kuuluvat ne kulttuurilliset tekijät, jotka vaikuttavat yhteiskuntaan ja tätä kautta yksilöön, esimerkiksi lait ja normit. Ekosysteemi muodostuu ylemmistä sosiaalisista rakenteista, kuten työpaikasta tai sosiaalisesta yhteisöstä, johon yksilö kuuluu. Mesosysteemi tarkoittaa kahta tai useampaa suhdetta, johon yksilö aktiivisesti osallistuu, esimerkiksi lapsella perhe ja koulu. Mikrosysteemi taas ilmentää sitä välitöntä suhdetta, johon yksilö päivittäin osallistuu. (Holden 2010, 259; Hurme 2014, 63–64.) Koska makrosysteemi on näistä laajin, sillä on myös suuri vaikutus eko-, meso- ja mikrosysteemiin. Tämän mallin mukaan, kulttuuri vaikuttaa jokapäiväiseen vanhemmuuteen. Tärkeää on kuitenkin huomioida, että kulttuurin vaikutus vanhemmuuteen riippuu siitä, miten vanhemman muut systeemit toimivat ja keitä niihin kuuluu. Systeemit ovat siis jatkuvasti vuorovaikutuksessa keskenään.

Sosiaalisen vanhemmuuden yksi tärkeä tehtävä on tukea lasta sopeutumaan yhteiskuntaan ja eri yhteisöihin. Vanhemmat välittävät arvoja, sääntöjä sekä ajattelu- ja toimintatapoja, joiden välityksellä lapsi omaksuu sosiaaliset suhteet ja rakenteet. Ymmärrettävästi, vanhempien omat uskomukset ja ajatusmallit heijastavat sitä kulttuuria, jossa he elävät. Länsimaissa vallalla oleva kulttuuri on yksilökeskeinen ja korostaa yksilön autonomiaa. (Tamis-LeMonda, Way, Hughes, Yoshikawa, Kalman & Niwa 2008, 183–184.)

Gerris (1994, 150) esittää oletuksen, jonka mukaan yksilöllisyyttä ihannoiva kulttuuri vaikuttaa siihen, että vanhempien arvot ovat egoistiset, jolloin heille on ominaista heikommat perhesuhteet ja lastenkasvatusmenetelmät. Myös Sevon & Notko (2008, 17) esittävät, että yksilöllistyminen vaikuttaa kasvatussuhteiden luomiseen, sillä sen seurauksena yksilöt eivät enää tarvitse toisia yksilöitä, eivätkä ole heistä riippuvaisia. Näkisin, että vanhemmuuden kannalta tämä tarkoittaa sitä, että perhesuhteisiin ei enää sitouduta samoin kuin ennen ja perheet hajoavat entistä useammin, jolloin vanhemmuudessaakin jäädään enemmän yksin. Tällöin voidaan puhua vanhempien yksinäisyydestä ja yksin pärjäämisen kulttuurista, joka onkin viime vuosina ollut mediassa paljon esillä (esim. Hinkula 2023). Myös Ranta-Aho, Einiö ja Vuorenmaa (2023, 51–52) esittävät, että varsinkin yhden vanhemman perheet ovat tutkimusten mukaan alttiita psyykkiselle kuormittumiselle ja yksinäisyydelle. Heidän mukaansa tämä liittyy vahvasti yhteiskunnan sosiaaliseen rakenteeseen, ja ammattilaisilla lapsiperheiden palveluissa onkin merkittävä rooli olla perheiden tukena.

Yksilökeskeisen kulttuurin myötä perhe ei ole enää yksilön ensisijainen velvollisuus. Tämä tarkoittaa, että perhe ja vanhemmuus ovat valintakysymyksiä, eikä niihin sitouduta samoin kuin ennen. Vanhemmat elävät ristiriidassa, sillä heidän pitäisi samaan aikaan investoida elämänsä perheen ja lasten hyväksi sekä pyrkiä kohti omia yksilöllisiä kehityssuuntiaan. Tämän myötä vanhemmuudesta on tullut entistä vaativampaa ja velvoittavampaa, ja on syntynyt sellaiset ilmiöt kuten ”väsynyt äiti” ja ”sisäinen sankari pakollisena paradigmana”. (Korhonen 2004, 266–267.)

Jallinoja (2006, 114) havaitsi tutkimuksessaan, että yhdeksi syyksi sille, miksi vanhemmuus on vaikeaa ja hukassa, annettiin yhteiskunnan muuttuminen yksilökeskeiseksi pärjäämisyhteiskunnaksi, jota hallitsee markkinatalous. Lisäksi kulttuurin ja arvojen nähtiin olevan liian yltyöindividualistisia, jonka vuoksi ihmiset ajattelevat vain omia etujaan ja oikeuksiaan. Yhteisiä, yhteiskuntaa koossa pitäviä, arvoja ei enää ole ja vastuu on siirtynyt yksilölle.

Julkunen (2010, 168–169) puolestaan esittää, että perhe-elämä ja lapset ovat säilyttäneet tai jopa lisänneet merkitystään yksilön elämässä. Tämän lisäksi, yksilöllistymi-

sestä huolimatta, sukupolvien väliset perhesuhteet eivät ole kadonneet, vaan isovanhemmat ovat merkittävä osa lastenlastensa elämää. Kuitenkin Julkunen (2010, 170) puhuu myös lapsia uhkaavista pahoinvointidiskursseista, joiden mukaan lasten hyvinvointia uhkaa vanhempien aikapula sekä lapsuuden ja kodin medioituminen, kaupallistuminen, kuluttajistumien sekä seksualisoituminen. Näiden lisäksi vanhempien jatkuva paine ja vaativuus työelämässä aiheuttavat sen, että yhteiskunnallinen huoli lapsista on iso, ja vanhemmuus on jatkuvasti tarkkailussa. Ymmärryksen mukaan yksilöllistyminen antaa vanhemmille enemmän vapauksia, mutta myös vastuu on kasvanut. Julkunen (2010, 171) toteaaakin, että hukassa ei ole vanhemmuus vaan sosiaalinen tuki.

Vaikka vanhemmilla on lainkin määrittelemä vastuu lapsen kasvatuksesta, on kasvatust vastuu siirtynyt pitkälti yhteiskunnan palveluiden tehtäväksi. Tärkeää olisikin vanhemmuuden tukeminen ammattilaisten avulla niin, että jokaiselle vanhemmalle löytyisi oma tapa toimia vanhempana ja kasvattajana. (Sihvonen 2016, 82.) Sihvonen (2021) kuitenkin painottaa, että koska perheiden ja vanhempien ongelmat ovat monisyisiä, liittyen esimerkiksi sosiaalisen tukiverkoston puutteeseen, tarvitaan vanhemmuuden tukemisen lisäksi palveluita, jotka tukevat vanhempia ja perheitä kokonaisvaltaisemmin. Tässä tutkimuksessani haluan tarkastella myös sitä, miten vanhempien kokemukset yksilökeskeisyydestä liittyvät heidän saamaansa tukeen ja palveluihin. Ovatko yksilöllistyminen ja kriittinen perhetutkimus vaikuttaneet siihen, että perheet otetaan sosiaalipalveluissa yksilöllisesti huomioon, kuten Kröger (2004, 205) ehdottaa.

4.2 Tutkimuksia perheestä ja vanhemmuudesta 2000-luvulla

Perheiden moninaistuminen on kiinnittänyt perhetutkijoiden huomion viimeisten vuosikymmenien aikana ja tutkijat ovat halunneet tuoda tätä moninaisuutta enemmän näkyväksi. Perhettä käsitteenä on tutkijoiden mukaan yhä vaikeampi määrittää. (Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014, 7.) Vanhemmuutta on Valkosen (2003, 13) mukaan tutkittu eri näkökulmista: lapsen ja vanhemman tunnesuhteena, vanhemman toimintana tai tekona, vanhemman ajatuksina tai uskomuksina, lapsen ja vanhemman sosiaalisaatio- tai kasvatussuhteena, vanhemman kokemuksena sekä sukupuolierojen näkökulmista. Esittelen seuraavaksi perheisiin ja vanhemmuuteen liittyviä tutkimuksia, kriittisen perhetutkimuksen ja yksilöllistymisen näkökulmista.

2000-luvun alussa käytiin kiivasta keskustelua siitä, miten äidin yksilöllistyminen ja perheiden monimuotoistuminen vaikuttaa lapsen kehitykseen. Huolta herättivät eri-

tyisesti yksihuoltajaäidit ja sateenkaariperheet. Aiheesta on tehty tutkimusta ja esimerkiksi amerikkalaiset tutkimustulokset ovat osoittaneet, että lesboperheiden lapset ovat yhtä tasapainoisia ja hyvin kehittyneitä kuin muunlaisten perheiden lapset. (Nätkin 2003, 31–32.)

Riitta Jallinoja (2006, 258–268) on tutkinut yhteiskunnallista keskustelua perheestä media-aineistojen avulla. Tutkimuksessa nousivat esiin perheen merkitystä korostavat puheenvuorot, ja hän kutsuukin 2000-luvun alun ideologista muutosta familistiseksi käännteeksi, joka syrjäytti individualismin. Tämä käänne sai aikaan myös tutkijoiden kiinnostuksen perheeseen. Familistinen käänne kuitenkin kesti vain muutaman vuoden ja se oli Jallinojan (2006, 268) mukaan vain vaimea vastaisku individualismille. Hän toteaa, että perhe ei vaikuta sopivan moderniin yhteiskuntaan.

Enroos (2015) on tehnyt kriittistä perhetutkimusta tarkastellessaan vankien vanhemmuus- ja perhesuhteita vankilaympäristössä. Tutkimus toi esiin, että myös siellä perhesuhteista ja vanhemmuuden vastuista neuvotellaan aktiivisesti ja perhesuhteet ovat monimuotoisia. Tutkimus korostaa perheiden tutkimisen tärkeyttä myös tavanomaisista poikkeavissa ympäristöissä.

Sihvonen (2016) on analysoinut 2000-luvulla vanhemmuutta tukevia projekteja ja on tehnyt tämän pohjalta havainnon, että ratkaisu perheen ongelmiin löytyy vastuullisen vanhemmuuden tukemisesta. Vanhemmuuden kuvattiin aineistossa olevan sekä suoja että uhka lapsen hyvinvoinnille. Yleistä oli, että vanhemmuuden nähtiin olevan hukassa ja lasten ja nuorten ongelmien nähtiin olevan tämän seurausta. Nykyvanhemmuutta kuvattiin epävarmaksi ja ”uusavuttomaksi”, ja vanhemmilta puuttui itseluottamus kasvatusasioissa. Merkittävä havainto aineistosta oli, että vanhemmat kaipasivat sukupolvien läheisyyttä ja sukupolvilta toisille siirtyvää tietoa. Kuitenkin se, mitä vanhemmilta aineistojen perusteella vaadittiin, oli kyky toimia itsenäisesti ja vastuullisesti.

Lansford, Zietz, Al-Hassan, Bacchini, Bornstein, Chang, Deater-Deckard, Di Giunta, Dodge, Gurdal, Liu, Long, Oburu, Pastorelli, Skinner, Sorbring, Tapanya, Steinberg, Tirado, Yotanyamaneewong ja Alampaya (2021) ovat tutkineet vanhempien yksilöllisyyttä, yhteisöllisyyttä, sekä heidän kasvatustyylien vaihtelua eri kulttuureissa. Tutkimusta varten he ovat haastatelleet vanhempia (N=1338 perhettä) yhdeksästä eri maasta. Tulosten mukaan erot näissä selittyvät enemmän kulttuurien sisäisillä, kuin välisillä tekijöillä, ja vaihtelua ennusti vanhempien koulutustaso sekä uskonnon merkitys elämässä. Lisäksi tuloksissa näkyi samankaltaisuutta eri maiden välillä, jonka tutkijat arvelivat johtuvan muuttuneista sukupuolinormeista, kaupungistumisesta,

globalisaatiosta sekä teknologian omaksumisesta. Heidän mukaansa 2000-luvun vanhemmuuden ymmärtäminen riippuu siitä, miten ymmärretään ne kulttuuriset ja sosiohistorialliset kontekstit, jossa vanhemmuus esiintyy.

Michalski (2021) on tutkinut ”palvelemisen tahdon” puuttumista länsimaisissa valtioissa perhe-elämän kautta ja esittää yhdeksi selitykseksi tälle yksilöllistymisen. Lisäksi hän esittää, että yksilökeskeinen elämäntyyli, jossa kyseenalaistetaan yhteisöllisyyden merkitys ja vältetään pitkäaikaisia sitoumuksia, heikentää halua palvella toisia. Michalskin (2021, 100) mukaan kaipaamme turvallisuutta ja ehdotonta hyväksyntää, mutta tilastot kuitenkin osoittavat, että kotimme ovat vähemmän turvallisia ja suhteemme ehdollisempia.

Viime vuosikymmenien aikana myös Kiinassa modernisaatio ja yksilölliset kulttuuriset arvot ovat lisääntyneet. Bian, Chen, Greenfield ja Yuan (2022, 1) ovat tutkimuksessaan selvittäneet, miten nämä sosiaaliset muutokset ovat vaikuttaneet vanhemmuuden tavoitteisiin. He haastattelivat tutkimustaan varten äitejä (N=30) ja tulosten mukaan nykyiset äidit asettavat suurempaa arvoa lastensa yksilöllisille piirteille, kuten akateemiselle kilpailukyvyille, henkilökohtaiselle onnellisuudelle ja sosiaaliselle sopeutumiselle, kuin heidän omat äitinsä. Nämä piirteet aiheuttavat myös äideille enemmän ristiriitaa ja ahdistusta. Tutkimus heijastaa nopeaa sosiaalista muutosta Kiinassa ja sitä, miten kasvatustyyli muuttuvat sen myötä. (Emt, 1, 18–19.)

Tuoreimpana on Raudasojan, Sorkkilan, Laitilan & Aunolan (2022) tutkimus, jossa he ovat tarkastelleet vanhemmuuden voimavaroja ja kuormitustekijöitä äitien tavoilla puhua vanhemmuudestaan. Tutkimuksessa havaittiin neljä erilaista puhetapaa äitiydestä. Nämä olivat tasa-arvodiskurssi, familistinen diskurssi, intensiivisen äitiyden diskurssi ja tasapainodiskurssi. Mielenkiintoista tutkimustuloksissa oli havainto, että suomalaisäitien kuvaukset vanhemmuudesta noudattavat erilaisia kulttuurillisia ideoita ja ovat keskenään ristiriidassa. Niissä näkyi sekä perinteisiä että moderneja tapoja puhua äitiydestä.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen tutkimus. Tässä luvussa esittelen tarkemmin tutkimukseni toteutuksen. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen tutkimuskysymykseni sekä tutkimusaineistoni. Toisessa alaluvussa käyn läpi diskurssintutkimusta ja aineiston analyysissä käyttämäni menetelmää, kriittistä diskurssianalyysia. Kolmannessa alaluvussa käyn läpi tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä ja neljännessä kuvailen tarkemmin aineiston analyysiprosessin.

5.1 Tutkimuskysymys ja aineisto

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, miten yksilökeskeisyys näyttäytyy vanhempien puheissa 2020-luvulla, ja millaisia nämä diskurssit ovat. Tutkimuksellani haluan tuottaa uutta tietoa siitä, miten yksilökeskeisyys vaikuttaa 2020-luvun vanhemmuuteen ja tätä kautta perheiden hyvinvointiin.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Miten yksilökeskeisyys näyttäytyy vanhempien puheissa 2020-luvulla?
- Millaisena vanhemmat kokevat yksilökeskeisyyden?

Tutkimusaineistoni on Minna Hämäläisen vuoden 2020 alussa keräämä, ja on saatavilla Aila-tietoarkistosta. Aineisto koostuu alle 40-vuotiaiden vanhempien kirjoituksista, liittyen heidän kokemuksiinsa omasta vanhemmuudestaan. Aineiston keruussa tarkoituksena oli pyrkiä kokoamaan aineistoa siitä, miten vanhemmat kertovat ja ko-

kevat vanhemmuuden, sekä millaisia kokemuksia heillä on suhteessa lapsiin ja muihin perheenjäseniin. Lasten määrällä ei ollut väliä eikä sillä, ovatko lapset vastaajan biologisia. Kirjoittamisen avuksi vastaajille annettiin muutamia apukysymyksiä, joissa pyydettiin pohtimaan muun muassa vanhemmuuteen liittyviä tuntemuksia sekä sitä, mitä perhe vastaajille merkitsee. Taustatietoina kysyttiin vastaajien ikää ja sukupuolta. Aineistonkeruusta tiedottamiseen käytettiin Facebookissa olevien eri kaupunkien puskaradioyhteisöjä (n. 10 kpl), Joensuun Perheentalon Facebook-sivustoa sekä Vauva.fi -keskustelupalstaa. (Hämäläinen 2020.)

Kirjoituksia kertyi yhteensä 14 kappaletta, joista 3 oli miesten kirjoittamia ja 11 naisten. Vastaajien ikähaarukka oli 24–39 vuotta (Hämäläinen 2020). Koska keruutekniikka oli vastaajan oma kirjoitus, aineisto voi sisältää epäsuoria tunnustetietoja. Tutkijana näen tärkeänä tarpeen mukaan poistaa tai muuttaa tietoa, tutkimuseettisten käytäntöjen mukaan (ks. TENK 2019).

Tutkimuskysymysten avulla, olen rajannut aineiston tarkastelun koskemaan vanhempien omaa kokemusta ja puhetapaa vanhemmuudesta yksilökeskeisyyden näkökulmasta. Tutkimukseni lähtöoletuksena on, että yhteiskunta, jossa elämme, on yksilökeskeinen ja aiemmissa luvuissa olen määritellyt, miten se näyttäytyy.

5.2 Kriittinen diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä

Tutkimukseni laajempi teoreettinen viitekehys on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan todellisuus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Kieli on tässä tärkeässä roolissa merkitysten välittäjänä. Kieli on joustava resurssi, jota voidaan käyttää eri tavoin eri tilanteissa ja aikoina, ja sitä voidaan tutkia diskurssitutkimuksen avulla. Diskurssitutkimus on laadullista tutkimusta, jonka päämääränä on ymmärtää ihmisten käyttäytymistä ja hahmottaa niitä merkityksiä, joita ihmiset rakentavat. Tutkimuksen kohteena onkin ihmisen merkitysmaailma. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 10–11.)

Tutkimusprosessiin kuuluu spiraalimaisuus ja se, että asiat voivat muuttua prosessin aikana. Esimerkiksi aineistoa tarkastellessa, eteen saattaa tulla jotain, mitä tutkija ei ollut osannut odottaa. Diskurssitutkimuksessa tärkeää onkin, että tutkija kykenee tarvittaessa tarkastelemaan tutkimuskysymystään uudelleen. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 108–110) Ajattelen, että diskurssitutkimus soveltuu hyvin aineistoni analyysiin, sillä tarkoitukseni on selvittää vanhemmuuden kokemuksia heidän puhetapojensa avulla, ja nämä diskurssit ovat alati ajassa muuttuvia. Jokinen (2016, 202–203) tuo esiin,

että tutkijan ja tutkimuksen suhde on luonteeltaan konstrukttiivinen, jonka vuoksi myös tutkijan kielenkäyttöön tulee suhtautua reflektiivisesti.

Diskurssit ovat jostain tietystä näkökulmasta rakentuvia, merkityksellisiä käytänteitä, ja kytkevät yhteen kielellisen ja sosiaalisen. Diskurssit ovat aina ajallisesti ja paikallisesti määräytyneitä, ja ne määrittelevät, miten eri asioista pitää tai kannattaa puhua. Diskurssit liittyvätkin sekä vallankäyttöön että vastarintaan. Koska samaa asiaa voidaan tarkastella eri näkökulmista, on olemassa erilaisia diskursseja. Diskurssien välillä käydäänkin jatkuvaa kamppailua siitä, mikä niistä määrittelee ”oikean” totuuden. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 40.) Aineistoni analyysissa näen tärkeänä objektiivisuuden ja avoimen mielen, sillä sen avulla pystyn löytämään eri diskursseja keskittymättä liiaksi johonkin tiettyyn näkökulmaan.

Diskurssianalyysi on monitasoista toimintaa ja aineistoa analysoidaan useaan kertaan eri näkökulmista. Lopullisena tavoitteena on yhdistää kielenkäytön ilmiöt osaksi laajempaa kontekstia, ja saada aineisto ja teoria keskustelemaan keskenään. Analyysissa aineiston sisältö täytyy pilkkoa, purkaa, koota, kytkeä, eheyttää ja täydentää valituista teoreettisista näkökulmista ja käsitteistä niin, että voidaan vastata tutkimuskysymyksiin. Prosessi on pitkä ja etenee vaiheittain. Analyysissä tärkeää on pyrkiä analysoimaan aineistosta löytyvien merkitysten suhdetta kontekstiin ja sosiaaliseen ilmiöön. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 142–143.)

Koska tutkimuksessani tarkoituksena on tarkastella vanhempien kokemuksia suhteessa yksilökeskeisyyteen, on kyseessä kriittinen diskurssianalyysi. Kriittisessä diskurssianalyysissä tarkastellaan, miten diskurssit asettuvat suhteessa ympäröivään todellisuuteen kuten sosiaalisen järjestykseen. Siinä kulttuuri ymmärretään aineistoa kehystävänä, laajana kontekstina. (Jokinen & Juhila 2016, 241–242.)

Kriittisen diskurssianalyysin taustalla on Foucault’n käsitys vallasta ja tiedosta, ja kuinka ne ovat kiinteästi yhteenkietoutuneita. Hänen mukaansa tietokäsitykset muodostuvat historiallisena ja valtasuhteisiin liittyvänä prosessina. Esimerkiksi käsitys naisesta itsenäisenä toimijana on muuttunut ajan mittaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 40–42.) Diskurssin käsite tässä yhteydessä tarkoittaa sanojen ja todellisuuksien jatkuvasti uudistuvaa yhteyttä. Eli diskurssit liittyen naisen itsenäistymiseen ovat yhteydessä siihen yhteiskunnalliseen tilaan, jossa elämme, ja ovat alati muutoksessa. Kun jokin tekijä muuttuu, muuttuvat myös muut tekijät. (Alasuutari 2012, 147.) Näin ollen, kriittinen diskurssianalyysi antaa paremman ymmärryksen diskurssin ja yhteiskunnallisen elämän osien välisistä suhteista, kuten sosiaalisista suhteista, ideologioista ja sosiaalisista identiteeteistä. Sen avulla näitä suhteita on mahdollista tutkia ja analysoida. (Fairclough & Fairclough 2012, 78.)

5.3 Eettiset kysymykset

Vakimon (2010, 97–106) mukaan tutkimuksen eettiset kysymykset voivat olla erilaisia, riippuen siitä, kuinka etäällä tutkija on tutkittavista. Tutkimuksessani koen olevani etäällä tutkittavista, sillä en ole itse suorittanut aineiston keruuta ja keruutekniikka on ollut kirjallinen. Vaikka tutkimukseeni ei liity aineiston hankintaan liittyviä eettisiä pohdintoja, näen tärkeänä tiedostaa eettiset kysymykset valmista aineistoa tarkastellessa ja analysoidessa, ja näin toteuttaa hyvää tieteellistä käytäntöä (ks. TENK 2019). Pysin käsittelemään aineistoa kunnioittavasti, ottaen huomioon, että jokainen kirjoittaja on kirjoittanut avoimesti omasta vanhemmuudestaan, mikä koetaan usein herkäksi aiheeksi. Lisäksi pyrin tulkitsemaan aineistoa ennakkoluulottomasti, jotta jokainen vastaus tulisi analysoitua objektiivisesti ja siten, miten kirjoittaja on sen halunnut ilmaista.

Tutkimusaineisto on kerätty kirjallisena, mikä on yleinen keruumenetelmä, kun halutaan tutkia vanhemmuutta, joka itsessään on sensitiivinen aihe. Tutkimukseen vastaaminen päiväkirjamaisesti voi olla osallistujalle voimaannuttavaa, ja vaikeista aiheista ja kokemuksista voi olla helpompi kirjoittaa, kuin puhua esimerkiksi ryhmä- tai yksilöhaastatteluissa. (Gabb 2010, 41–42.) Näkisin, että kirjoitus keruumenetelmänä on sekä eettinen että luotettava, ja mahdollistaa sen, että jokainen osallistuja voi itse määrittellä, kuinka paljon haluaa kertoa omasta vanhemmuudestaan.

Perhettä ja vanhemmuutta tutkiessani, näen tärkeänä tunnistaa omien henkilökohtaisten perhekokemusteni vaikutukset. Pösö (2008, 97) toteaaakin, että perhetutkimus ei ole neutraalia, vaan tutkijan omat kokemukset perheestä ja perhesuhteista, sekä niihin liittyvistä kulttuurillisista tekijöistä kulkevat mukana. Sen lisäksi, että tunnistan omien kokemusteni vaikutukset aineiston analyysissä, näen tärkeänä kokemukseni erilaisista perheistä ammatillisuuden sekä tutkitun tiedon kautta. Lastensuojelun sosiaalityössä olen kohdannut useita erilaisia perheitä, ja perheopintojen kautta olen päässyt syventymään aiheeseen tutkimusten kautta. Nämä erilaiset näkökulmat perheisiin mahdollistavat minulle objektiivisemmän otteen tutkimukseen.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen (2019) mukaan erityisen tärkeää on huolehtia osallistujien vapaaehtoisuudesta tutkimuksen osallistumiseen. Hämäläinen (2020) on jo kirjoituspyynnössä esittänyt tutkimuksen olevan vapaaehtoinen, ja että osallistumisen voi peruuttaa keruun voimassaoloaikana. Arkistoidusta aineistosta onkin poistettu kolme vastausta, joissa vastaaja ei sallinut arkistointia tietoaarkistoon. Sitoudun tutkijana käsittelemään tutkimusaineistoani kunnioittavasti ja käytän sitä ainoastaan tähän tutkimukseeni, jonka jälkeen poistan aineiston.

5.4. Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä kävin aineiston läpi vaiheittain, kirjoitus kerrallaan etsien sieltä erilaisia diskursseja. Tarkoitukseni oli löytää erilaisia puhetapoja, joita vanhemmat tuottavat kokemuksistaan liittyen yksilökeskeisyyteen. Pyrin analyysissäni ottamaan huomioon yksilökeskeisen kulttuurin vaikutuksen tuotettuihin diskursseihin, ja miten yhteiskunnassa ja kulttuurissa tapahtuvat muutokset ovat näihin vaikuttaneet. Analyysimenetelmänä sovelsin kriittistä diskurssianalyysia.

Käydessäni aineistoa ensimmäistä kertaa läpi, havaitsin, että analyysin kannalta kiintoisampaa on jakaa diskurssit perhesuhteisiin liittyviin ja vanhemmuuteen liittyviin. Tämä jako selkeytti analyysin tekemistä ja myöhemmin tulosten jäsentämistä. Analyysin edetessä päätin merkata eri diskurssit eri värikoodeilla, tämä auttoi huomamaan samantyyliiset diskurssit. Analyysiprosessini toteutui spiraalimaisena, kuten diskurssianalyysille on ominaista ja kävin aineiston useamman kerran vaiheittain läpi.

Useiden vaiheiden ja toiston jälkeen, sain muodostettua erityyppisiä diskursseja, jotka ovat perhesuhteisiin liittyvä diskurssi ja vanhemmuuteen liittyvät diskurssit. Perhesuhteita kuvattiin moninaisesti ja käyn näitä tuloksia läpi ensimmäisessä tulosluvussa. Vanhemmuuteen liittyen, löysin neljä erityyppistä diskurssia, joissa kussakin oli hie- man eri näkökulma yksilökeskeisyyteen liittyen. Nimesin nämä diskurssityypit seuraavasti: manipuloitu vanhemmuus, itsekeskeinen vanhemmuus, refleksiivinen vanhemmuus sekä voimaantunut vanhemmuus. Tarkastelen näitä löytämiäni tuloksia seuraavissa tulosluvuissa. Käytän tulosluvuissa lainauksia aineistosta ja kun esimerkiksi käytän lyhennettä V1, tarkoittaa se 'vanhempi 1'.

6 PERHESUHTEET

Tässä ensimmäisessä tulosluvussa tarkastelen aineistosta löytämiäni erilaisia perheen toteuttamisen malleja. Tarkastelen niitä sosiaalisen konstruktionismin ja kriittisen perhetutkimuksen näkökulmista. Koska vanhemmuutta toteutetaan perheissä, näen tärkeänä selvittää, millaisia perhe-elämän malleja haastateltavilla on, ja millaisina perhesuhteet heidän vastauksissaan kuvantuu.

Suurin osa vanhemmista kertoi perheeseensä kuuluvan puolison ja lapsen. Kyseessä oli tällöin ”ydinperhe”. Yksinhuoltajaperheitä edusti kolme vanhempaa ja yhden vanhemman perhe oli uusioperhe. Vain yhden vanhemman vastauksessa mainittiin oman perheen lisäksi isovanhemmat, jotka olivat aktiivisesti mukana perheen elämässä, muuten perheet olivat pitkälti omillaan.

Vaikka suurin osa vanhemmista eli ydinperheessä, voitiin perhe-elämää toteuttaa eri tavoin. Yksi vanhempi kuvasi asuvansa puolisonsa kanssa kuin kämppikset:

V2: Suhde puolisoon ihan hyvä, mutta välillä tuntuu, että olemme enemmänkin kämppiksiä.

Tämä on vastoin yksilöllistymiseen liitettyä itsekkyyttä ajattelua, jonka mukaan omat tarpeet menevät perhe-elämän edelle. Vanhempi jääkin usein epätyytyttävään suhteeseen lastensa vuoksi, ja elää vaatimattomasti enemmänkin lasten, kuin omia yksilöllisiä tarpeitaan toteuttaen (Forsberg 2003b, 89). Epäselväksi vanhemman vastauksen perusteella jäi, onko hän jäänyt suhteeseen vapaaehtoisesti vai velvollisuudesta. Itsekkyyttä ajattelua vastaan oli myös toisen vanhemman kuvaus, jossa lapsen tarpeet menevät kaiken edelle:

V13: *Pieni ihminen tuli maailmaan ja astui tärkeimmäksi asiaksi elämässäni. Lapseeni liittyvät hankinnat ja tapahtumat ovat aina ennen muita elämässämme olevaa.*

Lähes jokaisen vanhemman vastauksessa korostettiin perheen merkitystä vanhemman elämässä. Sen koettiin tuovan tukea ja turvaa elämään.

V1: *Perheeni on minulle kaikki kaikessa.*

V2: *Tärkeintä elämässä, siitä saa voimaa, turvaa ja tukea silloin kun tarvitsee.*

V5: *Perhe on tietenkin tärkeimpiä asioita elämässä.*

V8: *Perhe merkitsee minulle ihan kaikkea. Perhe on kaikki kaikessa. Perhe on tukena ja turvana niin elämän iloissa kuin suruissa.*

Tämä vastaa Forsbergin (2003b, 88) näkemystä siitä, että perhe-elämää sitoo rakkaus ja emotionaalinen kiintymys. Vaikka perhesuhteita kuvattiin tärkeinä ja merkityksellisinä, vanhemmilla oli myös paljon negatiivisia kokemuksia perhesuhteista. Negatiivisia kokemuksia oli eniten vanhemmilla, jotka elivät ydinperheessä, mutta kokivat, että arki ja lasten hoito ei jakaudu tasan puolison kanssa.

Positiivisimmat kokemukset perhesuhteista taas olivat vanhemmilla, joiden suhde puolison kanssa koettiin tasavertaisena, ja molemmat osallistuivat yhtä paljon arjen askareisiin ja lapsen asioihin. Kielteisiä kokemuksia, kuten väsymystä, uupumusta ja yksinpärjäämistä, kuvattiin näissä vastauksissa vähemmän. Tässä näkyy hyvin ajatus siitä, että perhesuhteet ovat pitkälti parisuhteita, jotka muotoutuvat niin pitkäksi aikaa, kuin ne tuottavat tyydytystä osapuolille (ks. Forsberg 2003b, 88). Vanhemmilla on vapaus valita, haluavatko he olla parisuhteessa, jolloin heillä on myös ymmärryksen mukaan enemmän tahtotilaa panostaa suhteeseen.

Ydinperheen lisäksi vanhemmat kuvasivat perhesuhteita, joihin kuului vain lapsi ja vanhempi. Yksi tällaisen perhesuhteen omaava kuvasi tärkeäksi suhteeksi itselleen vertaissuhteet:

V6: *On ihanaa, että olen löytänyt oman "kuplan", jossa minun tapaani olla vanhempi, ja kasvatusperiaatteitani ei kyseenalaisteta.*

Näkemykseni mukaan tällainen vertaus, jossa vertais- ja ystävyysuhteita kuvataan omaan "kuplaan" kuuluvaksi, laajentaa perheen käsitystä. Tämä vahvistaa Jokisen (2014, 175) esityksen siitä, että ihmissuhteita ylläpidettäessä, yhä enemmän merkitsee

yksilön omat mieltymykset. Oman ”kuplan” sijaan, voidaankin käyttää nimitystä verkostoperhe, kuten myös Krok (2009, 107) ehdottaa käytettäväksi silloin, kun läheissuhteet yltävät yli ydinperheen.

Yksi yksinhuoltajavanhempi kuvasi perheeseensä kuuluvan vain hänet ja lapsensa. Vanhempi kirjoitti ajatelleensa aina, että perheeseen kuuluu kaksi vanhempaa ja lapsi, kuten hänen omassa lapsuudenperheessään, mutta on jo tottunut siihen ajatukseen, että perhe voi olla pienempikin. Tämä kuvastaa hyvin vanhemman perhesuhteilleen antaman merkityksen riippuvuutta suhteessa ympäröivään maailmaan. Kuten Burr (2003, 3–4) toteaa, se, miten yksilö suhtautuu asioihin ja ymmärtää maailmaa, on riippuvainen siitä, missä ajassa ja paikassa elämme. Yksilöllistymisen seurauksena avioerojen määrä on lisääntynyt (ks. Autonen-Vaaraniemi 2012, 101), joten yhden vanhemman perheitä on myös enemmän. Tällä on luonnollisesti vaikutusta siihen, miten vanhemmat suhtautuvat ajatukseen muuttuvista perhesuhteista, kuten yllä oleva vanhempi kuvasi. Tämä vahvistaa myös kriittisen perhetutkimuksen tapaa nähdä perheet muuttuvina, joustavina ja neuvoteltavina kokonaisuuksina (ks. Enroos 2015, 19).

Yhdessä vastauksessa vanhempi kuvasi perheensä olevan uusioperhe, johon kuului molempien vanhempien lapsia sekä yksi yhteinen lapsi. Vanhempi kuvasi heidän perhesuhteitaan seuraavasti:

V9: Lapset ovat otetaan yhtä arvokkaasti/tasavertaisesti huomioon olivatpa biologisesti sitten kumman tai yhteisiä. Tässä asiassa oli alkuun hieman hankaluutta.

Uusioperheen yhteen sovittaminen on vienyt voimia, aikaa ja hermoja. Kahden perheen yhdistäminen, tavat, tottumukset, tavarat, - "meillä on tehty aina näin", paljon kiistaa ja paha mieltä. Mutta kun puolisoa oikeasti rakastaa ja vetää yhteen hiileen voi onnistua.

Perhe voidaan luoda juuri sellaiseksi, kuin se kuhunkin elämäntilanteeseen parhaiten sopii. Näin myös Krok (2009, 112) ehdotti, ja esitti että kun perhe määrittyy asumisen mukaan, voidaan puhua arkiperheestä, kun taas tunneperhe määrittyy läheisten suhteiden kautta. Vanhemman kuvauksessa ei tullut esiin arkiperheen ulkopuolelle kuuluvia muita suhteita, joten en voinut tässä yhtyä Ritala-Koskisen (2003, 121) tutkimukseen, jonka mukaan uusperheissä elävät lapset määrittelevät eri tavoin, ketkä kuuluvat perheeseen.

Huolimatta pienestä aineistomäärästä (vastauksia 14kpl), on siihen mahtunut useita erilaisia tapoja toteuttaa perhettä. Perhesuhteita kuvattiin moninaisesti ja niille annettiin erilaisia merkityksiä. Vanhempien kuvaukset heidän perhesuhteistaan vastaavat

näkemykseni mukaan hyvin kriittisen perhetutkimuksen määritelmää perhesuhteista, eikä käsitteelle perhe ole tämänkään tutkimuksen perusteella olemassa oikeaa määritelmää, vaan se määrittyy kunkin yksilön kokemuksen kautta.

7 VANHEMMUUDEN DISKURSSIT

Tässä toisessa tulososion luvussa tarkastelen aineistosta löytämiäni diskursseja vanhemmuudesta, ja miten vanhempien kokemukset liittyen yksilökeskeisyyteen näyttyivät aineistossa. Olen jaotellut diskurssit seuraavasti: manipuloitu vanhemmuus, itsekeskeinen vanhemmuus, refleksiivinen vanhemmuus ja voimaantunut vanhemmuus.

7.1 Manipuloitu vanhemmuus

Elliot & Lemert (2009, 39–40) kuvaavat manipuloidun yksilöllistymisen liittyvän ajatukseen, jossa yksilön itsereflektio on kadonnut ja tilalle on tullut median tarjoama maailmankuva. Tällöin yksilölle kehittyy vääränlainen kuva yksilöllisyydestä. Aineistossani tuli useista vastauksista esiin vanhempien kokemukset liittyen yhteiskuntaan ja kulttuuriin, ja suurin osa niistä oli negatiivisia. Ajattelen, että manipuloitu yksilöllistyminen voidaan tässä tutkimuksessa tarkentaa käsittämään manipuloitua vanhemmuutta. Tarkoitin sillä sitä, miten yhteiskunta ja yksilökeskeinen kulttuuri vaikuttavat vanhemmuuteen ja tekee yleisistä, vallalla olevista vanhemmuuskäsityksistä totta vanhempien puheissa. Aineiston perusteella haasteena tässä on se, että vanhempien omat toiveet ja käsitykset ovat ristiriidassa näiden vallalla olevien käsitysten kanssa ja aiheuttavat ahdistusta vanhemmille.

Usean vanhemman vastauksessa tuli esiin heidän kokemuksensa siitä, että yhteiskunta ja erilaiset instituutiot, kuten koulu ja sosiaalinen media, asettavat odotuksia ja vaatimuksia vanhemmuuteen. Paineita koettiin myös tulevan toisilta vanhemmilta, ja paine koettiin erityisesti äitiyttä kohtaan.

V1: Äitiyteen liittyy valtavasti paineita, joita äidit asettavat itse itselleen, mutta joita myös toiset äidit, ne kuuluisat superäidit, asettavat muille. Superäiti tekee ruoat itse ja superäidin lapsi syö ensilusikallisensa 6 kuukauden täysi-imetyksen jälkeen omin pikkusormin. Superäiti ei ikinä väsy vaan tekee 5 kilometrin vau-nulenkkejä päivittäin, siivoaa, sisustaa, laittaa ruokaa ja silti ehtii vielä laittautua ja näyttää upealta eikä mikään näistä tietenkään vaikuta vuorovaikutukseen lap-sen kanssa.

Vanhempi kuvasi superäitiyttä, johon väistämättä vertaa itseään. Tämä saa aikaan tunteen omasta riittämättömyydestä vanhempana, ja hän jatkoikin näin:

V1: Entä kun nämä eivät pidä paikkaansa omalla kohdalla? Siinä tuntee epäön-nistuneensa. Kuinkakohan monta kertaa olen miehelleni todennut olevani "paska äiti". Tiedän vallan mainiosti, että kukaan ei ole niin Super, kuin mitä some an-taa ymmärtää, mutta ei sitä väsyneet, hieman hormoonihuuruiset aivot jaksa aina ymmärtää.

Myös useissa muissa vastauksissa koettiin, että nykyaikana vanhemmuus on haasta-vaa, ja siihen asetetaan liikaa odotuksia ja vaatimuksia. Eräs vanhempi kirjoitti koke-muksestaan, että nykyään vanhemmille asetetaan muun muassa sosiaalisen median kautta paineita siitä, millainen on hyvä vanhempi, ja millä tavalla haastavat tilanteet lasten kanssa tulisi hoitaa. Tämä vastaa hyvin Julkusen (2010, 170) näkemystä siitä, että vanhemmuus on jatkuvasti tarkkailussa. Eräs vastaaja onkin verrannut nykyajan vanhemmuutta 30 vuoden takaiseen ja kokee, että se on nykyaikana haastavampaa:

V8: Koen että nykyaikana on haastavampaa olla vanhempi kuin esim 30 vuotta sitten, tai edes 10 vuotta sitten. Vanhemmille luodaan paineita somessa, medi-assa esim. millainen sinun kuuluisi olla äitinä/isänä, miten et saa tai saat hoitaa erilaiset haastavat tilanteet lasten kanssa...

Tarkastelin aiemmassa teorialuvussa kulttuurin vaikutusta vanhemmuuteen bioeko-logisen mallin kautta. Sen mukaan kulttuurilliset tekijät kuuluvat sekä makro- että ekosysteemiin vahvasti, ja vaikuttavat sitä kautta yksilön jokapäiväiseen elämään (ks. Holden 2019, 259). Näin myös yhteiskunnan ja sosiaalisen median luomat paineet ja odotukset vanhemmuuteen vaikuttavat siihen, miten vanhemmat kokevat oman vanhemmuutensa. Ahdistusta aiheuttaa yksilöllistymiskehitykseen kuuluva ristiriita, jonka mukaan vastuu perheen sisäisistä päätöksistä on vanhemmilla, mutta yhteis-

kunnalliset ja kulttuurilliset, sekä sosiaalisen median luomat odotukset ja vaatimukset, vaikuttavat siihen, miten yksilö vanhemmuuttaan toteuttaa. (Kivimäki 2003, 200–201.) Tämä ristiriita saa aikaan sen, että vanhempi yrittää suoriutua sosiaalisen median luomasta vanhemmuusihanteesta, mutta kamppailee jatkuvasti oman riittämättömyytensä kanssa. Näkisin, että vanhemmat ovat näin alttiita yhteiskunnan ja median luomalle käsitykselle siitä, millainen on hyvä vanhempi, ja haluavat toteuttaa sitä sen sijaan, että pohtisivat syvällisemmin sen toteuttamisen mahdottomuutta. Näin vanhemmat todellisuudessa ruokkivat itse tätä kuvaa täydellisestä vanhemmasta ja ovat näin tulleet manipuloituksi vanhemmiksi.

Aineistosta tuli esiin vanhempien kokemus lapsia vihaavasta yhteiskunnasta ja siitä, että lapsiperheiden asiat ovat menossa huonompaan suuntaan. Asiaa kuvattiin vastauksissa muun muassa seuraavasti:

V6: Kuitenkin minua ärsyttää suomalaisessa kulttuurissa se, että lapset itsessään koetaan jotenkin epätoivottuina henkilöinä monessa paikassa. Ajatellaan, että pienet lapset ovat häiriöksi, ja heidän vanhempineen pitäisi sen vuoksi pysyä heille varatuissa paikoissa.

V13: Olen myös tuntenut kielteistä suhtautumista työpaikallani jäädessäni hoitamaan sairastunutta lasta kotiin vaimoni sijasta.

Lapsia vihaava yhteiskunta liittyy mielestäni vahvasti yksilöllistymiskehitykseen. Myös Jallinoja (2006, 114) toteaa, että kun arvot ovat yltiöindividualistisia, ihmiset ajattelevat vain omia etujaan ja oikeuksiaan, jonka seurauksena yhteisiä, yhteiskuntaa koossa pitäviä arvoja ei enää ole. Yksilöt muodostavat yhteisön ja yhteiskunnan, jolloin väistämättä nämä arvot vaikuttavat yleiseen ilmapiiriin. Toisaalta tämä on mielestäni nurinkurista, sillä yksilöllistymiskehityksen alkuaikoina lapsiin alettiin kiinnittämään erityistä huomiota (Eerola-Pennanen 2013, 14–15) ja lapsen oikeudet ovat sen myötä lisääntyneet huomattavasti (ks. YK:n lapsen oikeuksien sopimus).

Kuten aiemmin totesin, bioekologisen mallin mukaan kulttuuri vaikuttaa vanhemmuuteen. Sen lisäksi se vaikuttaa siihen, miten ja millaisia arvoja ja ajattelutapoja vanhemmat välittävät lapsilleen (Tamis-LeMonda ym. 2008, 183–184). Sosiaalinen vanhemmuus määrittää lapsen yhteiskunnalliseen ja yhteisön jäsenyyteen liittyvät piirteet ja oikeudet (Gerris 1994, 148–149). Näkisin, että manipuloitu vanhemmuus tulee myös tässä näkyväksi. Se kuva, mitä yhteiskunta ja media välittää vanhemmuudesta, välittyy vanhempien kautta lapsille. Näin myös lapset uskovat tämän tavan olevan oikea tapa toteuttaa vanhemmuutta ja jatkavat sitä omille lapsilleen.

Haluan vielä tuoda tähän yhden teeman, joka mielestäni liittyy manipuloituun vanhemmuuteen, vanhempien kokemuksen yhteiskunnan heille antamasta tuesta. Tämä kokemus oli lähes kaikissa sitä pohtivissa vastauksissa kielteinen ja koettiin, että yhteiskunta ei tue tarpeeksi vanhemmuutta ja lapsiperheitä. Asiasta mainittiin muun muassa seuraavilla tavoilla:

V7: ...voin todeta, että Suomessa työssäkäyvien ns. normaalien vanhempien perheet eivät saa oikein mitään tukea. Tämä on raskasta etenkin yksinhuoltajalle.

V8: Lapsiperheiden asiat ovat mielestäni jotenkin mallillaan, mutta huonompaan suuntaan menneet kuitenkin koko ajan. Päättäjät saivat keskittyä esim. vähävaraisten perheiden taloudellisen ahdingon parantamiseen.

V10: Ensiksi tulee mieleen, että yhteiskuntamme tulisi enemmän tukea ja kannustaa perheiden perustamiseen.

V14: ...välillä on hankala saada asiat toiminaan esim. kaupungin puolelta, sosiaalitoimisto ei tee hyvää työtä laisinkaan.

Lastensuojelulaki (417/2007) määrittää vanhempien ensisijaisen vastuun lapsen hyvinvoinnista, mutta myös erilaisia palveluja lapsiperheiden tueksi, mikäli lapsen etu ja hyvinvointi sen vaatii. Näiden yllä olevien vanhempien kokemusten perusteella, he eivät ole saaneet tarpeeksi tukea vanhemmuuteen yhteiskunnalta, mikä on ristiriidassa lain kanssa. Tällainen ristiriita ymmärrettävästi aiheuttaa vanhemmissa katkeruutta, ja näin myös osaltaan vaikuttaa heidän vanhemmuuteensa.

Eräs vanhempi kuvasikin olevansa katkera siitä, että joutui laittamaan lapsensa 1,5-vuotiaana päivähoidon, "pois" toisten hoidettavaksi siksi aikaa, kun oli itse töissä. Tässä mielestäni korostuu hyvin manipuloidun vanhemmuuden ajatus. Yksilökeskeisyyttä ihannoiva kulttuuri ja yhteiskunta, jossa työura nähdään tärkeämpänä kuin perhe, ja jossa vanhemman kotona oloa lapsen kanssa ei tueta tarpeeksi, saa vanhemmat toimimaan vastoin omia toiveitaan ja näin synnyttää katkeruutta. Näin yhteiskunta ja kulttuuri vaikuttavat väistämättä vanhemmuuteen ja tapaan toteuttaa sitä. Keurulainen (2014, 141) ehdottaa, että olisi hyvä pohtia, onko yksilökeskeisyys perheissä muuttunut itsekkyydeksi. Yllä olevan vanhemman kuvauksen perusteella esitän, että yksilökeskeinen yhteiskunta ajaa vanhemmat itsekkyyteen, sillä he elävät todeksi sitä todellisuutta, jota yhteiskunta heille tarjoaa.

Vanhempien kuvauksissa tuli esiin myös positiivisia asioita yhteiskunnan lapsiperheille antamasta tuesta, ja varsinkin neuvolakontakti koettiin tärkeänä. Neuvola onkin yksi tärkeä palvelu, jota yhteiskunta tarjoaa lapsiperheille (Sosiaali- ja terveysministeriö). Positiivisia kokemuksia kuvattiin muun muassa seuraavasti:

V3: *Keskustelut neuvolassa pitkäaikaisen saman terveydenhoitajan kanssa ovat olleet äärimmäisen tärkeitä. näissä tilanteissa ja koen kasvaneeni vanhempänä.*

V12: *Kokemukseni mukaan lapsiperheiden asiat ovat hyvin.*

Kuten tässä luvussa tuli esiin, vanhemmilla oli hyvinkin erilaisia kokemuksia suhteessa yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Sosiaalisen median luomat paineet ja odotukset liittyen vanhemmuuteen tuottivat ahdistusta, ja yksilökeskeisyys tuli esiin muun muassa kokemuksissa lapsia vihaavasta yhteiskunnasta. Vanhemmilla oli erilaisia kokemuksia yhteiskunnan heille tarjoamasta tuesta. Toisaalta koettiin, että yhteiskunta ei tue riittävästi lapsiperheitä, mutta toisaalta myös koettiin, että lapsiperheiden asiat ovat hyvin.

7.2 Itsekeskeinen vanhemmuus

Yksityistynyt yksilöllisyys nähdään Saastamoisen (2011, 73–74) mukaan kytkeytyvän arvomuutokseen, joka korostaa hedonismia ja itsensä toteuttamista. Sen mukaan normaaliksi tavaksi elää muodostuu muun muassa itsekeskeisyys, jolloin ihminen unohtaa muut ihmiset ja yhteiskunnalliset asiat. Lisäksi yhteisöllisyys on menetetty ja ihmiset elävät sisäisesti yksinäistä elämää. Aineistosta löysin diskursseja, jotka mielestäni liittyvät tähän teemaan, joten nimesin sen itsekeskeinen vanhemmuus -diskursiksi. Saastamoisen (2011, 73–74) mukaan itsekeskeisyys nähdään kielteisenä, mutta haluan aineiston pohjalta tuoda siihen myös toisenlaista näkökulmaa.

Itsekeskeistä vanhemmuutta kuvattiin vastauksissa monin eri tavoin, alkaen ajasta ennen lapsen syntymää. Kahdessa vastauksessa vanhemmat kirjoittivat, että eivät olisi alun perin halunneet lasta ollenkaan, ja lapsi oli tullut heille yllätyksenä.

V5: *en oikeastaan koskaan halunnut lapsia, joten näin lapsiperhearjen aika kielteisesti. oma lapseni sai alkunsa yllätyksenä, ei niinkään vahinkona*

V7: *Olen ollut aina vapaaehtoisesti lapseton ihminen, enkä sen kummempin koskaan halunnut yhtään lasta. Lapsen syntymä oli vähän kuin sattuma, ja päätin kuitenkin pitää hänet.*

Tämä sopii hyvin Jokisen (2014, 171) esitykseen normaalibiografian kriisistä: normaali elämänkulku, johon kuuluu nuorena hankittu ammatti ja sen jälkeen perheen perustaminen, ei ole enää itsestään selvyys, vaan yksi vaihtoehto monien joukossa. Lisäksi

vapaaehtoinen lapsettomuus on lisääntynyt ja yhtenä syynä tähän nähdään yksilöllistyminen (Rotkirch, Tammissalo, Miettinen & Berg 2017, 22). Vaikka lapsen tulo kuvattiin yllä olevissa vastauksissa yllätyksenä ja sattumana, eikä kumpikaan vanhempi ollut alun perin halunnut lasta, koettiin lapsen tulo lopulta kummassakin kirjoituksessa myönteisenä. Tämä vahvistaa Julkusen (2010, 168–169) näkemystä siitä, että yksilöllistymisestä huolimatta, perhe-elämä ja lapset ovat säilyttäneet tai jopa lisänneet merkitystään yksilön elämässä.

Myös lapsen syntymä herätti vanhemmissa monia itsekkyyteen liittyviä ajatuksia ja yksi vanhempi kuvasi omaa vanhemmaksi tuloaan näin:

V3: Sopeutuminen itsenäisen ja "itsekkään" elämänvaiheen jälkeen ei aina ole ollut niin helppoa...

Vanhemmaksi tulo tarkoittaa omasta, itsekkästä elämästä luopumista. Omista yksilöllistä tarpeista ja itsensä toteuttamisesta halutaan kuitenkin vanhempien kertoman perusteella pitää kiinni. Yksi vanhempi myös pohti omaa itsekkyyttä suhteessa siihen, että ei halunnut enempää lapsia.

V6: Jutellessani monilapsisten perheiden vanhempien kanssa ajattelen joskus, olenko jotenkin itsekäs, tai laiska, kun olen valinnut näin helpon vanhemmuuden (vaikka eihän se toki aina ole helppoa). Yhden lapsen kanssa moni asia on niin paljon yksinkertaisempaa, kuin se olisi useamman kanssa...

Vanhemmuus yhdistettynä omaan aikaan ja itsensä toteuttamiseen, herättivät kirjoituksissa paljon ajatuksia ja tunteita. Vanhemmat tuottivat erilaista tunnepuhetta liittyen itsekkyyteen. Tunnistin sieltä muun muassa seuraavia tunteita: ahdistus, syyllisyys, armollisuus, oikeutus ja alistuminen. Yksi vanhempi kirjoitti, kuinka hän kokee syyllisyyttä siitä, että on halunnut lasta pitkään, mutta sitten kun sellainen sai, haluaakin olla yksin. Vanhempi kuvasi olevansa yksinviihtyvä ihminen. Syyllisyyden tunteita kuvasi myös toinen, itseään introvertiksi määrittelevä vanhempi. Hänen kirjoituksessaan syyllisyyden tunne nousi siitä, että hän ei aina iltaisin jaksaa olla läsnä oleva vanhempi lapselleen. Vanhemmuus yksilökeskeisessä ajassa vaikuttaakin olevan jatkuvaa kamppailua sen kanssa, kuinka paljon itseään voi toteuttaa suhteessa lapsen tarpeisiin. Toisaalta jotkut vanhemmat olivat itselleen armollisempia ja olivat käsitelleet syyllisyyden tunteitaan näin:

V1: Mutta uskon, että jokainen vanhempi ymmärtää tämän tunteen. Lohdutan itseäni myös sillä, miten kovasti aina tyttärentäni ikävöin, kun en ole hänen kanssaan.

V6: Ei ole reilua lasta kohtaan, että hän olisi ainoa sisältö elämässäni...

Sekä Alasuutari (2003, 152) että Kristeri (2018, 16–17) esittävät, että syyllisyydentunne ei välttämättä ole huono asia, vaan se voi olla liikkeelle paneva voima, jonka avulla vanhempi kykenee tarkastelemaan omaa toimintaansa ja näin löytää uusia toimintatapoja.

Osa vanhemmista oikeutti oman itsensä toteuttamisen ilman syyllisyyden tunteita. Yksi vanhempi kirjoitti kaipaavansa välillä omaa tilaa, eikä se hänen mukaansa merkitse sitä, etteivätkö lapset olisi tärkeimpiä. Toinen vanhempi taas kirjoitti, että perhe ei merkitse hänelle aivan kaikkea, vaan elämässä on muitakin asioita kuten terveys, omat harrastukset ja työ. Yksi vanhempi puolestaan oli alistunut siihen, että omaa aikaa ei ole yksinhuoltajavanhempänä:

V7: Työssäkäyväällä yksinhuoltajalla ei ole lainkaan omaa aikaa eikä sosiaalista elämää, koska arjen pyörittäminen vie kaiken ajan ja energian.

Yksi vanhempi oli ratkaissut dilemman itsensä toteuttamisesta ja lapsen tarpeista, ottamalla lapsen mukaan menoilleen. Näin hän kuvasi omaa toimintatapaansa:

V14: Ennen lasta ei tarvinnut miettiä toista osapuolta laisinkaan pystyi tekemään asioita extempore, mikään muu ei ole muuttunut, kaiken voi tehdä myös yhdessä lapsen kanssa mutta pitää aina muistaa miettiä asioita myös lapsen kannalta.

Omien tarpeiden toteuttaminen ja siihen liittyvä oma aika kuvantui vanhempien kertomuksissa tärkeänä, ja on aihe, joka myös aiheuttaa riitoja parisuhteessa. Yksi vanhempi kirjoitti, että ei ole aiemmin riidellyt puolisonsa kanssa, mutta lapsen syntymän jälkeen riitoja on ollut paljon, ja ne yleensä liittyvät omaan aikaan. Lisäksi kahdessa vastauksessa harmiteltiin sitä, että parisuhteelle ei ole enää aikaa. Oma aika ja itsensä toteuttaminen koetaankin Keurulaisen (2014, 141) mukaan yksilökeskeisessä ajassa erityisen tärkeiksi ja mikäli ne eivät toteudu, ajaudutaan herkästi erilleen. Vanhempien puheissa korostuikin enemmän juuri individualismi, kuin Keurulaisen (2014, 141) ja Jallinojan (2006) mainitsema familismi, jossa painottuu avioliiton tärkeys ja äitilapsisuhte.

Itsekeskeinen vanhemmuus voidaan vanhempien puheiden perusteella nähdä monella eri tavalla. Lähes kaikissa vanhemmissa se herätti jonkinlaisia tunteita. Useimpien vanhempien kokemuksissa se kuvattiin negatiivisena ja siihen liittyi syyllisyyden tunne. Se myös aiheutti paljon ahdistusta ja sisäistä kamppailua siitä, mikä on

normaalia itsekkyyttä, suhteessa perheen ja lapsen tarpeisiin. Kiinnostavaa oli huomata, että itsekeskeisyys nähtiin joidenkin vanhempien puheissa myönteisemmässä valossa. Sitä kuvattiin muun muassa oikeutuksen ja armollisuuden kautta. Näkisin, että itsekeskeinen vanhemmuus määritellään vanhempien puheissa eri tavoin, riippuen siitä, millä tavalla vanhempi itse kokee itsekkyyden ja mitä tunteita se hänessä herättää.

7.3 Refleksiivinen vanhemmuus

Julkusen (2006, 148) mukaan, refleksiivinen yksilöllisyys korostaa yksilön toimijuutta, autonomiaa ja vastuullisuutta. Siinä voi olla eri sävyjä riippuen siitä, painottuuko yksilöiden pakko, valmius tai halukkuus kantaa vastuu tekemistään valinnoista tai ottaa elämänsä ”omiin käsiin” (Emt, 149). Vanhemmuudesta puhuttaessa, näkisin, että siihen liittyy mediassakin vallalla olevat käsitteet ”yksinpärjääminen” ja ”väsynyt äiti”, jolloin voidaan ajatella, että siinä painottuu yksilöiden pakko ottaa vastuu. Tällainen ajatusmalli on mielestäni kielteinen ja tärkeää olisi tarkastella sitä myös valmiuden ja halukkuuden kautta. Tässä tulosluvussa tarkoituksena onkin tarkastella vanhemmuuden toimijuutta eri näkökulmista ja reflektiivisyys huomioiden.

Mielenkiintoista oli huomata aineistoa analysoidessa, että vastuunkannosta ja yksinpärjäämisestä kirjoitettiin eri tavoin, ja niille annettiin erilaisia merkityksiä. Suurin osa vanhemmista kuitenkin koki sen raskaana ja uuvuttavana. Näitä kokemuksia oli yksinhuoltajilla, mutta myös kahden vanhemman perheissä elävillä. Eräs yksinhuoltaja kuvasikin yksinäisen vanhemmuuden olevan todella raskasta ja nujertavaa.

Joidenkin vanhempien kirjoituksissa tuli esiin vastuunkanto. Kiinnostava havainto oli, että kahden vanhemman perheessä sitä koettiin enemmän kuin muun muotoisissa perheissä. Kirjoittajat olivat naispuolisia ja heidän kokemuksensa oli, että he kantavat yksin vastuun arjesta ja lapsesta huolehtimisesta. Tällöin mielestäni painottuu yksilöiden pakko kantaa vastuu. Esimerkiksi yksi vanhempi kuvasi vastuutaan näin:

V1: Toinen on vastuu. Minusta tuntuu, että kotona minä olen vastuussa kaikesta arjen sujuvuuteen liittyvästä. Tietenkin, koska olen päivät kotona, on minun helpompi olla selvillä siitä, mitä syömmme tai mikä on jääkaappimme sisällön tilanne. Siitä huolimatta koen, että aivan kaiken ei tarvitsisi olla minun vastuullani...

Lisäksi vanhempi kirjoitti, että vastuunkannon epäsuhtaisuus aiheuttaa riitoja heidän parisuhteessaan, eikä yleisesti puhuttu tasa-arvoistuminen näy ainakaan heidän

perhe-elämässään. Myös toinen vanhempi kuvasi katkeruuden tunteitaan siitä, miten eri lailla miesten ja naisten vastuunkanto perheen sisällä toteutuu. Hän kuvasi asiaa näin:

V5: kielteistä on myös se, miten naisten ja miesten erilainen vastuunkanto toteutuu. vaikka mieheni on todella hyvä isä ja tekee aina parhaansa kaikessa, niin silti vastuu kodista ja perheestä jää tosi paljon minulle. joskus tunnen katkeruutta siitä, miten vähän mieheni elämä muuttui lapsensaannin myötä.

Sekä Julkunen (2010, 157–160) että Alhberg ym. (2008, 94–95) ovat havainneet, että perheenjäsenten yksilöllistymisestä huolimatta, kotityöt ja vanhemmuus eivät edelleenkään jakaannu perheissä tasan, jolloin tietynlaiset sukupuolinormit ovat edelleen perheiden sisällä vallalla. Ymmärrettävää on, että asia herättää vastuunkantaja vanhemmissa katkeruutta, sillä he ovat valtavassa yksilökeskeisyyden aiheuttamassa riskitilassa, jossa perhe-elämään kuuluva vastuunkanto estää heidän oman itsensä toteuttamisen. Mielenkiintoista oli huomata, että asia korostui niissä kirjoituksissa, joissa vanhemmat olivat parisuhteessa. Eronneilla vanhemmilla asia kuvantui toisella tavalla ja käsitykseni mukaan heillä oli pakon sijaan halukkuus kantaa vastuu.

Eräs yksinhuoltajavanhempi kirjoitti, että on eron jälkeen kantanut päävastuun lapsesta ja hänen asioistaan, mutta koki että on tyytyväinen siihen. Vanhemman mukaan se, että vastuu on kokonaan hänellä, lisää hänen ja lapsen vapautta päättää asioista, eikä kompromisseja toisen vanhemman kanssa tarvitse tehdä. Toinen yksinhuoltajavanhempi kuvasi, että asioista vastuunottaminen on tuonut erilaisia ajattelutapoja, sekä avartanut katsetta elämälle. Tämä vastaa hyvin Sevon & Notkon (2008, 17) näkemystä yksilöllistymisen vaikutuksesta kasvatussuhteiden luomiseen, jonka vuoksi yksilöt eivät enää tarvitse toisia yksilöitä, eivätkä ole heistä riippuvaisia. Yksi vanhempi kirjoittikin, että hänen olisi hyvin vaikea jakaa vanhemmuutta toisen kanssa.

Useissa vastauksissa vanhemmat kirjoittivat kokemuksestaan yksin pärjäämisestä ja yksinäisyydestä. Näitä kokemuksia esiintyi kaiken muotoisissa perhemalleissa. Yleistä oli, että tukiverkoston ei ollut saatavilla. Asiaa kuvattiin muun muassa seuraavin tavoin:

V2: Ongelmana tuntuu nykyään olevan tukiverkoston puute, eikä muu suku juuri osallistu lasten asioihin kuten ennen.

V9: Suurin ongelma on osoittautunut tukiverkoston vähyyden vuoksi yhteinen aika miehen kanssa. Olemme niin kiinni lasten hoidossa, harrastuksissa, arjessa että yhteistä aikaa ei ole, kahden.

V10: Luulin ja toivoin saavani huomattavasti enemmän tukea omilta vanhemmilta todella raskaan vauvavaiheen aikana (kaksoset), mutta apua ei juurikaan tullut...

Julkusen (2010, 168–169) mukaan yksilöllistymisestä huolimatta isovanhemmat ovat merkittävä osa lastenlastensa elämää, mutta tämän aineiston perusteella näin ei ole. Vain yksi vanhempi kirjoitti isovanhempiensa olevan aktiivisesti mukana perheensä elämässä. Muuten isovanhempia ei mainittu tai koettiin, että heiltä ei ole saatu juurikaan apua. Joissain kirjoituksissa tuli esiin vanhempien yksinäisyyden kokemus, mikä mielestäni kertoo tukiverkoston puutteesta. Toisaalta eräs vanhempi kuvasi kuinka elämä ei ole koskaan yksinäistä lapsen vuoksi. Eräs yksinhuoltajavanhempi kirjoitti saavansa tukea vanhemmuuteen vertaisryhmästä, mikä mielestäni voidaan kriittisen perhetutkimuksen mukaisesti rinnastaa perhesuhteisiin. Saastamoinen (2001, 171) toteakin, että yksilökeskeisessä ajassa ihmiset ovat vapaita itse valitsemaan mihin yhteisöön kuuluvat.

Vanhemmuuden uupumusta on tutkittu kansainvälisesti ja on havaittu, että yksilökeskeinen kulttuuri altistaa uupumukselle (esim. Roskam & Mikolajczak 2021, 4). Aineistossa vanhemmuutta kuvattiinkin raskaana ja vaatimusten täyttämänä. Eräs vanhempi kirjoitti, että uskoo väsyneitä äitejä olevan paljon. Korhonen (2004, 266–267) uskoo, että ilmiö ”väsynyt äiti” on syntynyt sen seurauksena, että vanhemmuudesta on tullut entistä vaativampaa. Myös ristiriita, jonka mukaan vanhempien pitäisi yhtä aikaa elää perheensä hyväksi ja pyrkiä kohti omia kehityssuuntiaan, aiheuttaa väsymystä. Näkisin, että sekä vastuunkannossa että yksin pärjäämisessä korostuu vanhemman oma toimijuus. Pakon edessä vanhempi alistuu kantamaan yksin vastuun ja suoriutumaan yksin vanhemmuuden tehtävästä, jolloin tämä aiheuttaa luonnollisesti väsymystä.

Reflektiivinen vanhemmuus mahdollistaa sen, että myös vanhemmuus on valintakysymys, jolloin vanhemman täytyy käydä itsensä kanssa reflektiivistä pohdintaa, miten elämänsä rakentaa ja kuinka paljon haluaa antaa perheelleen. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat ne yksinhuoltajavanhemmat, jotka kokivat vastuunottamisen positiivisena ja ajatusmaailmaa avartavana. Näkemykseni mukaan tällöin vanhemman toimijuus rakentuu vapauden ja halukkuuden kautta eikä pakkona. Halutaan kantaa vastuu lapsesta ja arjesta, ja yksin pärjääminen nähdään positiivisena ja voimaannuttavana.

7.4 Voimaantunut vanhemmuus

Vanhemmuutta kuvattiin aineistossa myös positiivisesti ja haluan tähän viimeiseen tuloslukuun tuoda niitä vanhemmuuden positiivisia kokemuksia, joiden ajattelen liittyvän yksilökeskeisyyteen. Tarkastelen näitä kokemuksia voimaantumisen -käsitteen kautta, sillä aineistosta tehtyjen havaintojeni mukaan yksilökeskeisyys voi olla myös vanhempien kokemuksissa voimauttavaa.

Hiltunen (2015, 39) määrittelee voimaantumisen olevan prosessi, jonka myötä yksilö saa voimaa elämäänsä ja sen myötä kyvyn vaikuttaa omiin asioihinsa. Voimaantumisen prosessin aikana, yksilö löytää yhteyden omaan itseensä, ja kielteiset tunteet vähenevät. Tämän myötä yksilö on armollisempi itseään kohtaan, sekä tunnistaa rajansa paremmin. Näkemykseni mukaan yksilökeskeisyydessä parhaimmillaan on kyse voimaantumisesta, sillä yksilöllistymisen seurauksena, yksilö on alkanut itse määrittämään omaa identiteettiään kertomalla elämästään, tunteistaan ja ajatuksistaan (Saastamoinen 2011, 62). Eerola-Pennanen (2013, 16–17) esitti näkökulman, että kaikilla yksilöillä ei ole vapautta valita yhtä paljon, sillä siihen vaikuttaa muun muassa yksilön voimavarat ja hän puhuikin yksilöllistymisen etuoikeudesta.

Lähes jokaisessa vastauksessa vanhemmuus nähtiin kaikesta huolimatta myönteisenä ja voimaannuttavana. Vaikka liiallinen vastuunkanto oli aihe, joka erityisesti herätti negatiivisia tunteita, nähtiin se joissakin vastauksissa voimaannuttavana. Erään vastaajan mukaan se, että on vastuussa toisen hyvinvoinnista, motivoi pärjäämään työelämässä. Voimaantuminen voidaankin nähdä tapana muokata omaa suhdettaan ympäristöön (Figuroa, Gago, Beckerman-Hsu, Aftosmes-Tobio, Yu, Davison & Jurkowski 2020, 8646), tässä tapauksessa yksilökeskeiseen kulttuuriin.

Vanhemmuuden positiivisia kokemuksia kuvattiin muun muassa näin:

V1: ... Nämä kaikki tuovat niin ylivoimaisen suuria onnellisuuden tunteita, että unohtuu oma huonous, huolet ja väsymys välittömästi. Vanhemmuus on siis ihanaa.

V5: positiivista on tietenkin kaikki mahdolliset perhe-elämään ja rakkauteen liittyvät jutut.

V7: Silti lapsi on rakkain ihminen maailmassa, ja sellaista puhdasta ja pyyteetöntä rakkautta en olisi muutoin varmaan koskaan kokenut elämässä.

V10: ...mutta varmasti rakastuin ja rakastun edelleen lapsiini päivä päiväältä yhä enemmän ja ajattelen vanhemmuuden olevan parasta mitä voin ikinä kokea

V14: Lapseni merkitsee minulle erittäin paljon, tuo iloa jokaiseen hetkeen, vaikka välillä olisi hankalampiakin hetkiä.

Mielenkiintoista on, että vaikka vanhemmuudesta kerrottiin negatiivisesti, kuten aiemmissa tulosluvuissa esitin, nähtiin vanhemmuus siitä huolimatta näinkin positiivisessa valossa. Näistä vastauksista ei välity yksilökeskeisyyteen liitetty itsekkyyks tai uupumus, vaikka sitä myös aineistosta löytyi. Hiltusen (2015, 39) mukaan työstämällä äitiyteen liittyviä tunteita, kuten väsymystä, syyllisyyttä ja yksinäisyyttä, äidillä on mahdollisuus kasvaa vahvemmaksi ja näin hän kykenee tunnistamaan vaikeudet antamatta niiden vaikuttaa äitiyteen. Käsitykseni mukaan voimaantuminen voi näin olla vanhemmuuden tukena ja sen avulla vanhemmat osaavat olla myös armollisia itseään kohtaan. Eräs vastaaja kuvasikin, että täydellistä vanhempaa ei ole olemassa, mutta joka päivä oppii uutta vanhempana olemisesta. Tämä mielestäni kiteyttää hyvin voimaantuneen vanhemmuuden perusajatuksen.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkielmani tarkoituksena oli selvittää, miten yksilökeskeisyys näyttäytyy vanhempien puheissa 2020-luvulla, ja millaisia kokemuksia vanhemmilla siitä on. Tarkastelin näitä kokemuksia sosiaalisen konstruktionismin ja kriittisen perhetutkimuksen viitekehyksessä, hyödyntäen analyysimenetelmänä kriittistä diskurssianalyysia. Tuloksia tarkastelin yksilöllistymiskehityksen ja sosiaalisen vanhemmuuden näkökulmista. Tulosten perusteella yksilökeskeisyys näyttäytyy monin eri tavoin vanhempien puheissa, ja kokemukset siitä saattoivat olla hyvinkin erilaisia keskenään. Mediassa vallalla oleva negatiivissävytteinen yksinpärjäämisen eetos, sai tutkimukseni perusteella vahvistusta, mutta myös uudenlaista, positiivista näkökulmaa.

Kriittisen perhetutkimuksen näkökulmasta kiinnostavaa oli, että perhe-elämää toteutettiin moni eri tavoin, vaikka kyseessä oli pieni otanta. Tämä tulos vahvistaa kriittisen perhetutkimuksen esiin tuomaa, perheiden ja perhesuhteiden lisääntyvää monimuotoisuutta. Perhettä voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Mukana tutkimuksessa oli perusydinperheiden lisäksi yksihuoltajaperheitä, sekä uusioperhe. Lisäksi vanhempien välistä suhdetta kuvattiin yhdessä vastauksessa kaverisuhteeksi, ja yksi vanhempi toi tärkeäksi suhteeksi vertaissuhteet.

Tutkimukseni toi esiin neljä erilaista vanhemmuuden diskurssia liittyen yksilökeskeisyyteen. Manipuloitu vanhemmuus, itsekeskeinen vanhemmuus, refleksiivinen vanhemmuus ja voimaantunut vanhemmuus. Manipuloitu vanhemmuus koettiin pääosin negatiivisena, sillä yhteiskunnan ja sosiaalisen median luomat paineet hyvästä vanhemmuudesta aiheuttivat vanhemmille ahdistusta ja ”huono vanhempi” -fiilistä. Vanhemmat kamppailivat oman näköisen vanhemmuuden ja kulttuurin tuoman ”ihannevanhemmuuden” ristipaineessa. Jotkut vanhemmat myös kokivat, että yhteiskunnan tarjoama tuki lapsiperheille on liian vähäinen ja tämä aiheutti muun

muassa katkeruuden tunteita. Toisaalta varsinkin neuvolakontaktit koettiin hyvänä, ja usea vanhempi koki lapsiperheiden asioiden olevan pääosin hyvällä mallilla.

Itsekeskeinen vanhemmuus näyttäytyi vanhempien puheissa eri tavoin, ja vanhemmat toivat sitä esiin, liittyen perheen eri elämäntilanteisiin. Sitä pohdittiin lähinnä itsekkyyden ja oman ajan kautta. Kiinnostavaa oli havaita, että itsekkyyttä herätti vanhemmissa erilaisia tunteita, ja he olivat käsitelleet sitä eri tavoin. Toiset tunsivat siitä valtavaa syyllisyyttä, mutta toiset olivat armollisempia itseään kohtaan. Voisi todeta, että itsekeskeisyyteen liitetty pessimistinen näkemys (ks. Saastamoinen 2011, 74) ei ainakaan tämän tutkimuksen perusteella pidä täysin paikkaansa, vaan se voitiin vanhempien puheissa nähdä myös optimistisesti. Tähän mielestäni vaikuttaa vanhempien kyky itsereflektioon ja tunteiden käsittelyyn, mikä näkyi vastauksissakin.

Refleksiiviseen vanhemmuuteen liittyi tutkimusaineiston perusteella vastuunkanto ja yksinpärjääminen. Mielenkiintoinen havainto oli, että vastuu koettiin pakkona ja aiheutti katkeruutta parisuhteessa eläville vanhemmille silloin, kun toinen vanhempi ei osallistunut yhtä paljon perheen arjen pyörytykseen. Yksinhuoltajavanhemmat taas kokivat vastuun vapautena, sillä heidän ei tarvinnut neuvotella toisen vanhemman kanssa lapsen asioista, vaan saivat tehdä omia valintoja. Tämä kertoo mielestäni hyvin vallalla olevasta yksilökeskeisyydestä, kuin myös siitä, että tasa-arvo perheen sisällä ei edelleenkään toteudu kaikissa perheissä. Tämä tulos vahvistaa myös aiempia tutkimuksia aiheesta (ks. Julkunen 2010, 157–160; Ahlberg ym. 2008, 94–95).

Merkittävä tulos oli, että lähes jokainen tutkimukseen osallistunut vanhempi koki olevansa ilman tukiverkkoa. Vain yhdessä perheessä isovanhemmat olivat aktiivisesti mukana perheen elämässä ja toisessa perheessä vanhempi oli itse luonut tukiverkostonsa vertaisryhmän kautta. Muutoin aineistosta huokui perheiden yksinäisyys ja yksinpärjääminen. Tämän saman ilmiön olen huomannut lastensuojelun sosiaalityössä. Todella moni perhe on ilman minkäänlaista tukiverkostoa, mikä aiheuttaa ymmärrettävästi uupumusta ja yksinäisyyttä. Tämän tutkimuksen perusteella näkisin, että tukiperheelle olisi tarvetta kaikenlaisissa perheiden elämäntilanteissa ja sillä voitaisiin vaikuttaa positiivisesti perheiden hyvinvointiin. Ehdotan, että tukiperheiden tärkeyttä perheiden hyvinvoinnin edistäjinä tutkittaisiin lisää, ja siihen myös yhteiskunnan tasolla panostettaisiin enemmän, sillä valitettavasti perheet joutuvat tällä hetkellä jonottamaan tukiperhettä liian pitkään.

Neljäs vanhemmuuden diskurssi oli muita selvästi positiivisempi ja siitä huokui rakkaus lasta kohtaan. Voimaantuneen vanhemmuuden diskurssin perusteella voisi todeta, että yksilökeskeisyyteen liitettyjen negatiivisten asioiden lisäksi vanhemmat kokevat sen voimaannuttavana. Voimaantuminen auttoi vanhempia käsittelemään muun muassa vastuunkanton, itsekkyyden ja yksinpärjäämiseen liittyviä kielteisiä

tunteita ja olemaan itselleen armollisia. Hokkasen (2009, 317) mukaan voimaantumisen avulla yksilöt voivat vaikuttaa omaan elämänsä kulkuunsa, saavuttaa haluamiaan asioita, parantaa elämän laatuaan sekä auttaa muita näissä pyrkimyksissä. Tämä tutkimustulos vahvistaa myös Sihvosen (2016, 82) tutkimuksen tulosta, jonka mukaan vanhempien voimaannuttamisen uskotaan lisäävän vanhempien vastuullisuutta kasvattajana sekä vahvistavan heidän omaa asiantuntijuuttaan. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän näkökulmasta, näen tärkeänä perheiden kanssa toimiessa keskittyä tukemaan vanhempia heidän omien voimavarojen ja kasvatustapojen löytämisessä.

Kuten olen yllä todennut, tulosten perusteella vanhemmuus yksilökeskeisessä ajassa koetaan hyvin eri tavalla riippuen siitä, mistä näkökulmasta sitä lähestytään. Vaikutusta oli myös sillä, millainen perhemalli vastaajalla oli, kuin myös sillä, oliko perheellä tukiverkosta. Vaikka usea vanhempi koki yksilökeskeisyyteen liittyvien, median ja yhteiskunnan luomien odotusten ja paineiden, yksin pärjäämisen, omien tarpeiden toteuttamisen ja vastuunkannon raskaana ja kuormittavana, pääosa vanhemmista kuitenkin koki vanhemmuuden ja perheen tärkeimpänä asiana elämässään. Näenkin tärkeänä tiedostaa, että tutkimukseen osallistuneet vanhemmat ovat osallistuneet siihen vapaaehtoisesti ja omasta halustaan, jolloin vastaajien joukosta on todennäköisesti rajautunut pois kaikista uupuneimmat vanhemmat, jolloin tutkimustuloksiinkin on syytä suhtautua varauksellisesti.

Tutkimukseni vahvistaa aiempien tutkimusten tuloksia siitä, että yksilöllistyminen näkyy vanhemmuudessa ja aiheuttaa heille jatkuvaa kamppailua siitä, mikä on riittävä vanhemmuutta ja miten toteuttaa omia yksilöllisiä tarpeitaan perheen rinnalla (esim. Michalski 2021; Bian ym. 2022; Raudasoja ym. 2022). Tutkimukseni tulosten perusteella uskallan ehdottaa, että jatkossa tärkeää olisikin tutkia lisää niitä tekijöitä, jotka vahvistavat ja tukevat vanhempia ja perheitä tässä yksilökeskeisyyden aiheuttamassa ristiriidassa.

Tuloksia tarkastellessa pohdin, kuinka paljon yksilökeskeisyyteen liitetyt asiat vaikuttavat toisiinsa ja saavat aikaan negatiivisuuden kehän. Kokemukset yksinäisyydestä, yksinpärjäämisestä ja vastuunkannosta kuormittavat, jolloin vanhempi tarvitsee enemmän omaa aikaa ja lepoa. Tämä kuitenkin aiheuttaa vanhemmissa syyllisyyden tunnetta, sillä se on pois lapsen kanssa vietetystä ajasta. Mielestäni olisikin yhteiskunnan kannalta tärkeää pysäyttää tämä kehä, tarjoamalla enemmän tukea lapsiperheille. Tämä toive esiintyi myös useassa vastauksessa.

Tärkeää mielestäni olisi myös yhteiskunnan taholta tunnistaa tutkimuksessanikin vahvasti näkyvä perheiden monimuotoisuus. Kriittinen perhetutkimus on jo pitkään pyrkinyt hajottamaan perheen määritelmää ja aiheesta on tehty paljon tutkimusta

(esim. Ritala-Koskinen 2003; Enroos 2015). Krögerin (2004, 2005) mukaan sosiaalipalveluissa on alettu entistä enemmän huomioida perheenjäsenten yksilöllisyys ja perheiden erilaiset tarpeet. Kuitenkaan aineistoni perusteella näin ei ole, ja yhteiskunnan perheille tarjoamat palvelut ovat pitkälti yhdenmukaisia ja suosivat ydinperhemallia. Tutkimuksessani havaitsin, että varsinkin yksinhuoltajavanhemmat kokivat perhe-elämänsä raskaana ja tuen saamisen vähäisenä. Lapsiperheiden sosiaalipalveluiden tulisikin mielestäni jatkaa tätä Krögerin esittämää kehitystä, jotta se myös koettaisiin perheiden tasolla.

Olen tämän graduprosessin myötä oppinut paljon uutta tutkimuksen tekemisestä, yksilökeskeisyydestä, kriittisestä perhetutkimuksesta ja vanhemmuudesta. Koen että olen saanut uudenlaista ymmärrystä, joka hyödyttää lastensuojelun sosiaalityöntekijänä työtäni perheiden kanssa. Kriittinen perhetutkimus on avartanut katsettani monimuotoisten perheiden kohtaamiseen, ja vanhemmuuden kokemuksia tutkimalla ymmärrykseni vanhemmuuden eri haasteista yksilökeskeisessä ajassa on lisääntynyt. Olen pyrkinyt tekemään tutkimukseni mahdollisimman objektiivisesti ja käsittelemään tuloksia monipuolisesti, erilaiset näkökulmat huomioiden. Tutkimustulosteni perusteella lapsiperheiden tukeminen sosiaalipalveluissa on tärkeää, ja niissä pitäisi entistä paremmin ottaa huomioon perheiden moninaisuus. Tärkeää myös olisi keskittyä vanhempien tukemiseen voimavarakeskeisesti, sekä ottaa huomioon perheiden tukiverkostojen vähyys ja sen myötä aiheutunut perheiden yksinäisyys.

LÄHTEET

- Ahlberg, J., Roman, C. & Duncan, S. 2008. Actualizing the “Democratic Family”? Swedish Policy Rhetoric versus Family Practices. *Social Politics* 15(1), 79-100.
- Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Gaudeamus. Helsinki.
- Alasuutari, P. 2012. Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino. Tampere. e-kirja.
- Allen, K. & O’Boyle B. 2017. Durkheim. A Critical Introduction. Pluto Press. London.
- Autonen-Vaaraniemi, L. 2012. Eroisyyden oikeuttamisen periaatteet. Teoksessa Forsberg, H. & Autonen-Vaaraniemi, L. (toim). *Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö*. (101-122). Vastapaino. Tampere
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. 2002. Individualization. Institutionalized Individualism and Its Social and Political Consequences. London: Sage.
- Bian, Q., Chen, Y., Greenfield, P. M. & Yuan, Q. 2022. Mothers’ Experience of Social Change and Individualistic Parenting Goals Over Two Generations in Urban China. *Frontiers in Psychology* Vol. 12. 1-21.
- Buechler, S. M. 2008. *Critical Sociology*. First Edition. Routledge. New York.
- Burr, V. 2003. *Social Constructionism*. Second Edition. Routledge. Great Britain.
- Cromby, J. & Nightingale D. 1999. What’s wrong with social constructionism? Teoksessa Nightingale, D. & Cromby J. (toim.) *Social constructionist psychology: a critical analysis of theory and practice*. (1-19). Open University Press.
- Eerola-Pennanen, P. 2013. Yksilönä vaan ei yksin. Lapset minuuden muodostajina päiväkodissa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Elliot, A. & Lemert, C. 2009. The Global New Individualist Debate: Three Theories of Individualism and Beyond. Teoksessa Elliot, A. & du Gay, P. (toim.) *Identity in Question*. (37-64). Sage. London.
- Enroos, R. 2015. Vankila, vanhemmuus ja lapsi – näkökulmia perhekäytäntöihin. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Faiclough, I. & Fairclough, N. 2012. *Political discourse analysis. A method for advanced students*. Routledge. London and New York

- Figuerola, R., Gago, C. M., Beckerman-Hsu, J., Aftosmes-Tobio, A., Yu, X., Davison, K. K. & Jurkowski, J. J. 2020. Development and Validation of a Parental Health-Related Empowerment Scale with Low Income Parents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 17(22), 8645.
- Forsberg, H. 2003a. Johdanto: Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. (7-15). Gaudeamus. Helsinki.
- Forsberg, H. 2003b. Hajottavat ja koossapitävät tunteet. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. (86-102). Gaudeamus. Helsinki.
- Forsberg, H. 2014. Konstruktionistinen lähestymistapa perheeseen. Teoksessa Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) *Perhetutkimuksen suntauksia*. (123-138). Gaudeamus Helsingin University Press.
- Gabb, J. 2010. *Researching Intimacy in Families*. Palgrave Macmillan.
- Gergen, P.L. & Luckmann, T. 2003. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. *Tiedonsosiologinen tutkielma*. Yliopistopaino. Helsinki
- Gerris, J. 1994. Perhearvot vanhempien silmin: Perhe-elämän ja lastenkasvatuksen arvoperustaiset mallit. Teoksessa Virkki, J. (toim.) *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin*. (144-162). WSOY. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikkö.
- Gubrium, J. & Holstein, J. 1990. *What is Family?* Lontoo & Toronto: Mayfield.
- Hacking, I. 2009. *Mitä sosiaalinen konstruktionismi on?* Tampere: Vastapaino.
- Hokkanen, L. 2009. Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa Mäntysaari, M., Pohjola, A. & Pösö, T. (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. (315-337). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hiltunen, T. 2015. *Äitiys, huostaanotto ja voimaantuminen*. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Hinkula, E. 2023. Kiertävä lastenhoitorinki, yhteinen iltapala ja siivousvuorot – Johanna Kerovuori kertoo, millaista on asua lapsiperhekommuunissa. *Yle Uutiset* 17.12.2023. Saatavilla <https://yle.fi/a/74-20064793> Viitattu 2.2.2024
- Holden, G.W. 2010. *Parenting. A Dynamic Perspective*. SAGE Publications, Inc. USA.

- Hurme, H. 2014. Bioekologinen malli. Johdanto. Teoksessa. Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) Perhetutkimuksen suntauksia. (60-80). Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hämäläinen, M. 2020. Alle 40-vuotiaiden kokemuksia vanhemmuudestaan 2020. [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2021-03-05). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3428>
- Jallinoja, R. 2006. Perheen vastasisku – Familistista käännettä jäljittämässä. Gaudeamus.
- Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. 2014. Johdanto. Teoksessa. Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) Perhetutkimuksen suntauksia. (7-17). Gaudeamus Helsinki University Press.
- Jokinen, A. 2016. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö (201-215). Tampere: Vastapaino. E-kirja.
- Jokinen, A. & Juhila K. 2016. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö (216–250). Tampere: Vastapaino. E-kirja.
- Jokinen, K. 2014. Perhekäytäntöjen sosiologia. Teoksessa. Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) Perhetutkimuksen suntauksia. (167-191). Gaudeamus Helsinki University Press.
- Julkunen, R. 2006. Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Stakes. Helsinki.
- Julkunen, R. 2010. Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Vastapaino. Tampere.
- Keurulainen, A. 2014. Muuttuva suomalainen perhe. Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.
- Kivimäki, R. 2003. Perhe tuli työelämään. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. (186-201). Gaudeamus. Helsinki.
- Korhonen, M. 2004. Työssäkäyvä isä. Mitä yksi epätavallinen tarina paljastaa perhepiiriin kätkeytyistä ”sukupuolisopimuksista”? Teoksessa Aalto, I. & Kolehmainen, J. (toim.) Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. (245-269). Vastapaino. Tampere

- Krok, S. 2009. Hyviä äitejä ja arjen pärjääjiä. Yksihuoltajia marginaalissa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Kröger, T. 2004. Sosiaalipalvelujen tutkimus ja sosiaalityö. *Janus* 12(2), 200-216.
- Kuosmanen, P. 2008. Ajallis-tilallinen queer-näkökulma lesboäitien ja naisparien perhesuhteisiin. Teoksessa Sevan, E. & Notko, M. (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. (131-152). Helsinki: Palmenia Helsingin University Press.
- Kuusela, P. 2001. Minästä yhteisöön, yhteisöstä minään. Teoksessa Kuusela, P. & Saastamoinen, M. (toim.) *Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma*. (303-330). Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Kristeri, I. 2018. *Näe minut: vanhemmuus ja lapsen kohtaaminen*. Books on Demand. Helsinki.
- Laine, T. 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 5.painos. (29-50). PS-kustannus. E-kirja.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983). Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361> Viitattu 20.1.2024.
- Lansford, J. E., Zietz, S., Al-Hassan, S. M., Bacchini, D., Bornstein, M. H., Chang, L., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., Dodge, K. A., Gurdal, S., Liu, Q., Long, Q., Oburu, P., Pastorelli, C., Skinner, A. T., Sorbring, E., Tapanya, S., Steinberg, L., Tirado, L. M. U., Yotanyamaneewong, S. & Alampaya, L. P. 2021. Culture and Social Change in Mothers' and Fathers' Individualism, Collectivism and Parenting Attitudes. *Social Sciences* 10(12), 459-479.
- Lastensuojelulaki (417/2007). Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> Viitattu 20.1.2024
- Michalski, M. A. 2021. What happened to Our Will to Serve In the West? Secularization, Individualism, Family and the Decline of the Civilization. *The person and the Challenges* 11(1), 89-102.
- Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) *Perhe murroksessa* (16-38). Gaudeamus. Helsinki.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino. Tampere. E-kirja
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2019. *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino. Tampere. E-kirja.

- Pylkkänen, A. 2008. Miten oikeus määrittelee perheen? Teoksessa Sevan, E. & Notko, M. (toim.) Perhesuhteet puntarissa. (71-92). Helsinki: Palmenia Helsingin University Press.
- Pösö, T. 2008. Kiistanalaiset perhesuhteet ja tutkimisen moraalit. Teoksessa Sevan, E. & Notko, M. (toim.) Perhesuhteet puntarissa. (93-107). Helsinki: Palmenia Helsingin University Press.
- Ranta-Aho, A., Einiö, E. & Vuorenmaa, M. 2023. Perhemuodon ja yksinäisyyden yhteys pienten lasten vanhempien psyykkiseen kuormittuneisuuteen. *Hoitotiede*. 35(1), 49-63.
- Raudasoja, M., Sorkkila, M., Laitila, A. & Aunola, K. 2022. "I feel many contradictory emotions": Finnish mothers' discursive struggles with motherhood. *Journal of Marriage and Family*. 84(3), 752-772.
- Ritala-Koskinen, A. 2003. (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. (121-139). Gaudeamus. Helsinki.
- Roskam, I.,...Mikolajczak, M. (International Investigation of Parental Burnout Consortium) 2021. Parental burnout around the globe: A 42-country study. *Affective Science*.
- Rotkirch, A., Tammissalo, K., Miettinen, A. & Berg, V. 2017. Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. Väestöliitty ry, Väestötutkimuslaitos.
- Rönkä, A. & Sallinen, M. 2008. Murrosikäisen perhesuhteet: muutoksia ja jännitteitä. Teoksessa Sevan, E. & Notko, M. (toim.) Perhesuhteet puntarissa. (43-67). Helsinki: Palmenia Helsingin University Press.
- Saastamoinen, M. 2001. Elämäntapayhteisöt ja yhteisöllistämisen teknologiat – identiteetti, ekspressiivisyys ja hallinnointi. Teoksessa Kuusela, P. & Saastamoinen, M. (toim.) Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma. (163-197). Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Saastamoinen, M. 2006. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteena. Teoksessa Rautio, P. & Saastamoinen, M. (toim.) Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologian ja sosiologian näkökulma. (168-180). Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Saastamoinen, M. 2011. Intensiivistyvä yksilöllistyminen ja sosiaalisuuden muuttuvat muodot. Teoksessa Kangaspunta, S. (toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. (61-69). Tampere University Press.

- Sevon, E. & Notko, M. 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa Sevan, E. & Notko, M. (toim.) Perhesuhteet puntarissa. (13-26). Helsinki: Palmenia Helsinkin University Press.
- Sihvonen, E. 2016. Huoli kadonneesta vanhemmuudesta 2000-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa: lasten kasvatus ja vastuullinen vanhemmuus. *Kasvatus & Aika*, 10(5), 72-86.
- Sihvonen, E. 2021. Perhepolitiikan käänne kohti vanhemmuutta. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodemic* 137(5). 441-442.
- Sorensen, M.P. & Christiansen, A. 2012. Ulrich Beck: An introduction to the theory of second modernity and the risk society. Taylor & Francis Group.
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301> Viitattu 26.2.2024
- Sosiaali- ja terveysministeriö. stm.fi. Saatavilla <https://stm.fi/lapset-nuoret-perheet> Viitattu 26.2.2024.
- Tami-LeModa, C. S., Way, N., Hugher, D., Yoshikawa, H., Kalman, R. & Niwa, E. Y. 2008. Parents' Goals for Children: The Dynamic Coexistence of Individualism and Collectivism in Cultures and Individuals. *Social development* 17(1) 183-209.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuksen neuvottelukunta, TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Saatavilla https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf Viitattu 6.2.2024.
- Vakimo, S. 2010. Periaatteista eettiseen toimijuuteen: tutkimusetiikka kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa Pöysä, J., Järviluoma, H. & Vakimo, S. (toim.) Vaeltavat metodit. (79-113). Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Valkonen, L. 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Vuori, J. 2004. Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa Aalto, I. & Kolehmainen, J. (toim.) Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. (29-63). Vastapaino. Tampere.
- Yesilova, K. 2009. Ydinperheen politiikka. Gaudeamus. Helsinki.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Lapsenoikeudet.fi. Saatavilla
<https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan> Viitattu 14.2.2024.

